This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

№ 880

LIBRARY

HOOVER INSTITUTION
on War, Revolution, and Peace

FOUNDED BY HERBERT HOOVER, 1919

ST

Г 9 7/21

ПОРТРЕТИ

и

КРАТКИ БИОГРАФИЧЕСКИ СВѢДЕНИЯ

за

загиналитѣ български сфицери и портупей-юнкери

въ войната съ Сърбия прѣзъ 1885 год.

(съ 17 портрети).

отъ Д. D

Издава

Книжарницата на Ив. Б. Касжровъ.

СОФИЯ.

Придворна Печатница Б. Шмачекъ.

1890.

ПОСВЕЩАВА СЕ

НА

ТѢЗИ БЪЛГАРСКИ МАЙКИ

синовете на които паднахѫ жертви, за спасение
честьта на отечеството.

ПРѢДГОВОРЪ.

Събитията, които се случихѫ, слѣдъ знаменитий въ историята ни, 6-ий Септемврий, имахѫ такъвзи послѣдствия, които всички слисвахѫ съ своитѣ неочакванности. Една такъвзъ неочакваность бѣше, войната ни съ Сърбия, която, като всѣка война, не остана безвредна за нашето отечество. Не ще съмнение, че най-голѣмий врѣдъ бѣхѫ жертвитѣ, които загинахѫ безъ врѣме и въ най-цвѣтящата си възрасть. За една часть отъ тѣзи жертви, ний, още отъ края на войната, събирахме свѣдения, които едва сега прѣдставяме на читающата публика. До колко ще е полезно това, оставяме да се произнесе общественото мнѣние, но тъй като, при събиранието на свѣденията, ний поехме върху си доста голѣма отговорность прѣдъ родителитѣ и приятелитѣ на покойнитѣ, то считаме за необходимо да дадемъ нѣкои обяснения, за причинитѣ които ни задържахѫ толкова врѣме.

Настоящата книжка, но безъ изработенитѣ въ нея портрети, бѣше готова още въ началото на миналата година. Причинитѣ сред-

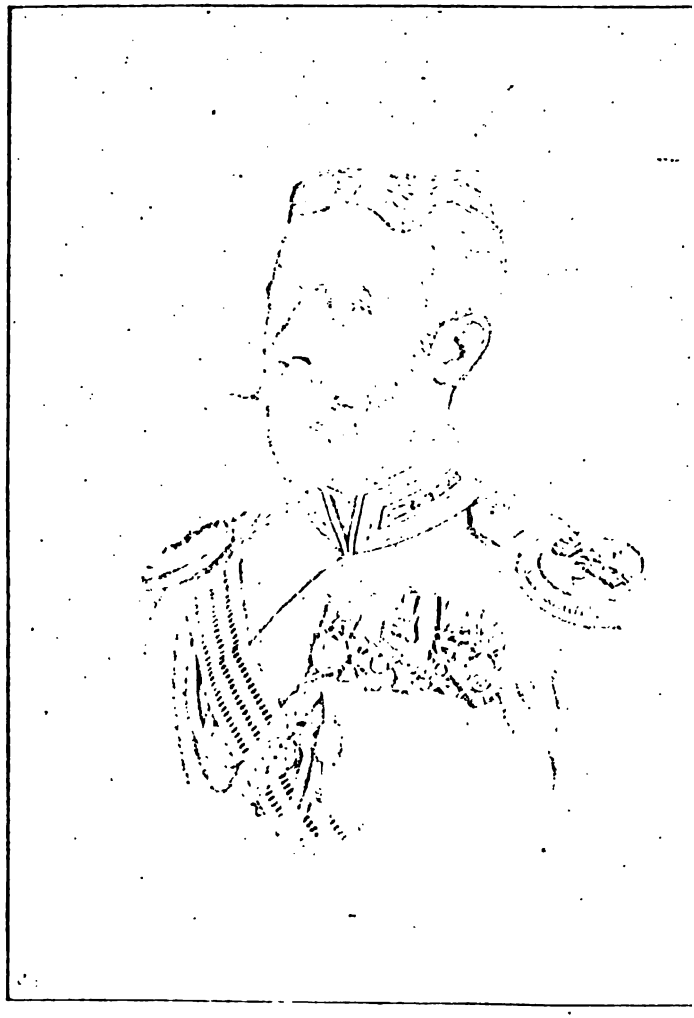

Флигель-Адютантъ

Капитанъ Марциновъ.

ства, необходими най-много за изработванието и напечатванието на портретитѣ, не ни даваха възможность да прѣдприемамъ скорото ѝ издаване, додѣто не се залови за това, книжарницата на г-нъ Ив. Б. Касжровъ. Не извѣстно по какви съображения, но споменатата книжарница, макаръ да се бѣше засла за тази работа още пролѣтисъ, не стори нищо съ което да извѣсти за своето прѣдприятие и, когато книгата бѣше на половина готова подъ печать, появи се една покана, отъ нѣкой г-нъ К. К. който обявяваше, че се заловилъ за сѫщата цѣль. Поставени въ такова положение, ний бѣхме почти готови да се откажемъ отъ всичко, ако само да не бѣхме обвързани. Причини за това имаше много, но найглавната бѣше дългото забавяние. Обаче, подбодрени отъ мисъльта, че въ събраннйтъ материялъ, се ще се намѣри нѣщо, което да послужи за увѣковѣчение памятьта на загиналитѣ герои, рѣшихме, да продължаваме напечатванието. Както и да бѫде, но ний, найискренно заявяваме, че намъ е твърдѣ приятно намѣрението на г-нъ К. К. за което сърдечно му желаемъ, щото поне той да не срѣща тѣзи затруднения, които ний опитахме. Какъ ще се приеме това ни заявление и пожелание — не знаемъ, но въ допълнение на него, за необходимо считаме да прибавимъ, че ако всичкото това бѣше сторено при общи и здружени усилия, то и резултата щѣше да бѫде много по-добръ. Разбира се, за това никой не е

кривъ, освенъ случившата се неизвѣстность. Колкото за насъ, съвършенно достатъчно ще бѫде, ако чрѣзъ настоящето опитване, успѣемъ да съживимъ колко-годѣ паметьта за почившитѣ герои.

София, 20-й Юлий 1890 г.

Д.

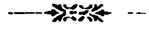

той билъ повикванъ въ 1878 год. Авг. 8-й на военна служба, заедно съ новобранцитѣ отъ първий наборъ, като билъ зачисленъ въ бившата Руссенска № 23 дружина. Слѣдъ петь мѣсеца служение въ дружината, Мариновъ билъ командированъ, въ новооткритото се военно училище, заедно съ тѣзи офицери, които сега съставляватъ първий випускъ отъ споменатото училище и на които ний гледахме съ радость и въсхищение, като на първи български офицери, послѣ освобождението ни отъ Турцитѣ.

Въ 1879 год. Май 10-й, Мариновъ билъ произведенъ въ първий офицерски чинъ *прапорщикъ*, (отъ послѣ прѣименованъ подпоручикъ) и по собственно желание билъ зачисленъ обратно въ дружината си, кждѣто го назначили за дружиненъ адютантинъ; но не останалъ за дълго въ тази длъжность, на скоро той билъ извикванъ и назначенъ за флигель-адютантинъ, при Особата, на бивший ни князь, Александръ I.

На 30-ий Августъ 1882 год. Мариновъ билъ произведенъ заедно съ другаритѣ си въ чинъ *поручикъ*, а въ слѣдующата година, той, както и други офицери отъ неговия випускъ билъ командированъ, по распорежданието на Военното Министерство, въ русскитѣ войски, за практическото изучване на службата. Въ Русия, Мариновъ билъ прикомандированъ къмъ Императорский стрѣлковъ баталионъ, квартирующъ въ Царско-село; послѣ въ офицерската

стрѣлкова школа въ Петербургъ, слѣдъ свършването на която се канѣлъ да постжпи въ нѣкоя изъ военнитѣ академии, но не можилъ да постигне послѣдньото си желание: извѣстнитѣ спрѣчквания между русското правителство и българскій Князь, побърнали и той порано отъ другаритѣ си билъ извиканъ и назначенъ на предпишната си длъжность — флигель-адютантинъ.

Съ добросъвѣстната си служба и дълбока преданность къмъ Господаря си, Мариновъ напълно придобилъ расположението на Княза. Една нощь казватъ, щѣлъ да заплати съ живота си, като прѣдупрѣдилъ Господаря отъ една угрожавща опасность, отъ страна на русскитѣ генерали-министри, но това останало почти тайна и сто какъ до нѣкждѣ е изложена тази случка, въ 59—60 страници, въ прѣведената книга на А. фонъ Хуна „Борбата на Българитѣ за съединението си:"

„Въ една прекрасна нощь, двамата генерали дойдохж въ княжеския палатъ и искахж да влѣзатъ въ стаята на Княза. Нъ на дежурній адютантинъ, Мариновъ, който като герой падна при Сливница, работата се показа съмнителна и той имъ забрани влизането. Слѣдъ като двамата генерали се опитахж да влѣзатъ насилственно при Княза, Мариновъ грабна револверътъ си и имъ каза, че ще ги застрѣли, ако се опитатъ да прѣстжпатъ прагътъ на княжеската спалня. Сетнѣ Мариновъ повика тѣлохранителитѣ на Княза и извѣсти

Господаря си за станалото. Князьтъ заповѣ
да се прегледа околностьта на палатьтъ
какво се намѣри тамъ? — нѣколко впрегна
файтони и нѣколко хиляди прокламации,
които се казваше, че добрия Български нар
се възбунтувалъ противъ недостойния си Г
подарь Батенберга, заплениль го и отпра
задъ границата . . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
. . . . . .
Това се дължи единственно на смѣлия М
новъ, който отъ любовь и привърженс
къмъ Господаря си бѣше готовъ да жер
и живота си. Безъ този достоенъ Българ
щѣхме да четемъ въ единъ прѣкрасенъ д
въ нѣкоя европейска газета телеграфичес
извѣстие отъ София: „добрия български
родъ се възбунтувалъ противъ недосто
си Господарь" и т. н.

Прѣди съединението, на 30-ий Авгу
1885 година, Мариновъ билъ произведенъ
чинъ *капитанъ*, а въ врѣме мобилизиране
на армията, той молилъ да го назначатъ
по-активна длъжность и като единъ отъ с
нитѣ офицери въ нашата армия, билъ на
ченъ да командува 3-ій пѣхотенъ Видинскій пе
Какъ е дѣйствувалъ съ полкътъ си пре
Сърбетѣ при Врабча и Сливница, може се
ключи отъ това, че той билъ единъ изъ мѣ
първитѣ, които посрѣщнахж Сърбетѣ и т
нитѣ нерестроени пълчища, отъ начало

до 7-й Ноемврий. Къмъ това неостава друго, освѣнъ да се прибави и общо-признатий фактъ, че ако има да се благодари нѣкому за тъй щастливий исходъ на тази война, то най-много трѣбва да се благодари на тази шепа юнаци, които отъ самото начало се непрѣчихж и задържахж Сърбетѣ, като дадохж възможность на нашитѣ сили, да се съсредоточжтъ подъ Сливница.

Живо се помни, мислимъ, и до сега въ памятьта на подчиненитѣ и другаритѣ по бойното поле на капитана Маринова, за неговата распорѣдителность, като началникъ на Врабченската позиция. Съ каква рѣшителна енергия се явявалъ той почти на всѣки пунктъ, кждѣто се изисквала помощь, въ сражението на 3-й Ноемврий, при защитата на Врабченската позиция, тази Врабча, която ако има до нѣкога да благодари за своето име въ историята, то трѣбва да благодари най-много капитану Маринову. Съ двѣ расноканали роти, които той можилъ да събере и приведе въ редъ слѣдъ отстжпването отъ Врабченската позиция, той се рѣшилъ да атакува при мѣстото „Сѣкирица," несравненно по-силний непринятелъ, на когото случайно връхлѣтелъ и съ това неизказано облегчилъ положението на дѣйствующитѣ тамъ наши части; тази „вирушка" не е ли повече отъ юнашки подвигъ! Безбройни сж били разказвать, заслугитѣ на енергичний и храбрий Мариновъ, прѣзъ тѣзи петь дена отъ неговата дѣятелность на бойното поле, като приемалъ

най-близко върху си, всѣко случивше се нещастие или неполука. Особенно билъ опечаленъ, разсказватъ, отъ постжпката на опълченцитѣ, които участвували въ врабченското сражение; тѣ се разбѣгали въ най-критический моментъ и съ това станали причина, щото цѣлий отрядъ, да отстжпи въ безпорядъкъ. Съ горчиво съзнание се покорилъ Мариновъ на участьта си, за нещастний исходъ на боя прѣзъ този день и безъ да се отчайва, съ още по-голѣма енергия се заловилъ, да привежда въ порядъкъ разстроенний си отрядъ, съ когото на 5-ий Ноемврий се присъединилъ къмъ другитѣ на Сливница и на 6-ий Ноемврий успѣлъ да вземе участие, при атакуванието скалститѣ висоти Три-уши. Два пжти водилъ полкътъ си Мариновъ въ атака, подъ звуковетѣ на „Шуми-Марица,“ до като най-послѣ завладѣлъ първата и най-важна чука на Три-уши, която отъ послѣ се познало, че имала най-първостепенно значение за щастливий исходъ на боя на 7-й Ноемврий. Разсказватъ, че отъ този именно моментъ се подигналъ духътъ и се породила мисъльта, между защитницитѣ на Сливница, че е възможно да се надвижтъ Сърбетѣ, тъй-като всички забѣлѣжили, че тѣ, не одържжтъ, малко по-стремително поведенъ натискъ за бой съ щикове.

Къмъ вечерьта на този день, князь Александръ, казватъ, се срѣщналъ съ Маринова и въсхитенъ отъ неговата храбрость, благодарилъ го, като го прегърнжлъ и расцѣлувалъ,

но уви, това било вижда се и единъ видъ прощавание, безъ да го подозира нѣкой отъ тѣхъ.

Настжпилъ 7-й Ноемврий, день злочестенъ за нашиї герой, но щастливъ за българската армия. Мариновъ съ полкътъ си останалъ да дѣйствува на сжщото мѣсто, както и вчерашний день, противъ висотата Три-уши, важностьта на която — твърдѣ добрѣ разбиралъ, а озлобенъ отъ несполученій бой при Врабча, той си прѣдначерталъ да завладѣе и втората чука на Три-уши. Кжде 9 часа сутреньта, на конь, съ извадена сабя въ ржка, той повелъ полкътъ си въ атака, като заповѣдалъ на музиката да свири „Шуми Марица", при туй, тъй стремително се билъ увлѣкълъ, щото не забѣлѣжилъ и даже не чулъ, кога почнали да го прѣдупрѣждаватъ окржжающитѣ, да слѣзе отъ коня си, което той едва ли би сторилъ, макаръ и да почувствовалъ, че е легко раненъ. Безполѣзно било това прѣдупрѣждение, Мариновъ не счелъ първото нараняване за серьозно и стремително продължавалъ да води атаката. Още малко оставало на атакующитѣ, да се хвърлятъ на залѣгналитѣ на чуката и съ адски огънь стрѣляющи Сърбе. Виковетѣ „ура" на нашитѣ сж били слѣли вече съ гърмежътъ на пушкитѣ и топоветѣ, когато втори злодѣйски куршумъ пронизалъ гърдитѣ на храбрий Мариновъ. Згромолѣсьлъ се той отъ коня си и падналъ въ несвѣсть . . . . . Веднага слѣдъ това му била подадена помощь, като го от-

несли и настанили въ княжескій дворецъ въ София. Въ двореца Мариновъ останалъ до смъртьта си, като прѣнесълъ съ рѣдко търпение и твърдость физическитѣ мжки, въ врѣме на операцията, която му направили първитѣ софійски доктори. Какъ се грижилъ князь Александръ за оздравяването на капитана Маринова, може да се заключи отъ това, че безъ да се гледа на зимното и лошо врѣме, Господаря извикалъ изъ Германия трима искустни доктори-хирурги, които вторично му направили операция, като рѣзали, па даже извадили едно отъ ребрата му; но за жалость, нищо не помогнало, раната работѣла отъ вжтрѣ и исцѣряването ѝ се оказало безнадѣждно.

За показаната храбрость въ сраженията на 6-й и 7-й Ноемврий, Мариновъ билъ награденъ съ орденъ „за храбрость" отъ IV степень. Освѣнъ този орденъ, той прѣзъ твърдѣ разнообразната си служебна дѣятелность, пълна отъ поржчения и командировки, притежавалъ и слѣдующитѣ български и иностранни ордени:

1) Българскій орденъ „за заслуга",

2) Русскій орденъ Св. Станиславъ III степенъ.

3) Прусскій орденъ на Червеній орелъ IV степенъ.

4) Ромжнската звѣзда V степень.

5) Сърбскій орденъ Такова IV „

6) „ „ „ V „

7) Отъ Хесенското Велико Герцогство, ордена на Филипа Великодушній.

Когато Негово Височество Князь Александръ се възвръщалъ на 14 Декемврий отъ бойното поле съ храбрата си войска и триумфално влизалъ въ столицата, капитанъ Мариновъ, билъ въ състояние да излѣзе и погледне на зрѣлището. Тържественното възвръщание на войскитѣ, неописуемата радость на столичнитѣ жители и радостни сълзи на родителитѣ, които прѣгръщали уцѣлелитѣ си синове, произвели казватъ, силно вълнение на ослабналий отъ тежката рана Мариновъ и още прѣзъ сѫщий день, той злѣ заболѣлъ. На 18 Декемврий 1885 год. срѣдъ нощь, Мариновъ предалъ Богу духъ, като благодарялъ Всевишния, за онѣзи дни и минути, които му дарилъ, да види съ очитѣ си побѣдата и тържественното възвръщание на юначнитѣ български войски.

Въ деньтъ на смъртьта на капитана Маринова, Н. В. Князь Александръ, благоволилъ да испрати на родителитѣ му слѣдующата телеграмма:

„Руссе, Янаки Мариновъ.“

„Длъженъ съмъ съ прискърбие да ви извѣстя, че днесь Богу било угодно да повика при себе си любимия ви синъ, капитана Маринова. Въ него, Азъ изгубвамъ, единъ отъ най добритѣ и храбритѣ Си офицери и единъ отъ най-обичнитѣ си приятели, а отечеството единъ отъ най-вѣрнитѣ си синове. Нека Богъ ви утѣши въ това несщастие, като знаете,

че името на вашій храбръ синъ ще остане за всѣкога свързано съ Българската история".

„Александръ".

По сѫщій случай, Н. Височество, отправилъ къмъ софійскитѣ граждане, чрѣзъ секретаря си Г. Тапчилещова и слѣдующето възвание:

„По заповѣдь на Негово Височество, съ прискѫрбие извѣстявамъ, че флигель-адютантъ Капитанъ Мариновъ, единъ отъ героитѣ подъ Врабча и Сливница, слѣдъ дълго болѣдуване отъ тежка рана, прѣдаде Богу духъ на 18-й того прѣзъ нощьта. Негово Височество, като изгубва за всегда въ лицето на капитана Маринова, единъ вѣренъ, храбръ офицеринъ и добръ приятель, ми заповѣда, да помоля всичкитѣ приятели и познайници на покойнійтъ, да присѫтствуватъ на опѣлото, което ще стане въ съборната църкова, утрѣ на 20-й по 11 часа сутриньта, на което опѣло и Негово Височество ще присѫтствува."

Въ означеното врѣме, въ съборната черкова се събрало множество жители отъ столицата и опѣванието станало въ присѫтствието на Негово Височество, дипломатическитѣ агенти и множество офицери и войници отъ гарнизона. На лицето на всѣкій Българинъ се виждало тиха печаль и скѫрбь, за тъй рано испитанитѣ нещастия и загуби, на мнозина млади български синове, но въ сѫщото врѣме, не можало да се не забѣлѣжатъ у тѣхъ и новитѣ

чувства: увѣренность, гордость и собственно достоинство, които дава побѣдата. На гроба, когато се канѣли да извършатъ послѣдний обрядъ, Негово Височество получилъ телеграмма отъ родителитѣ на покойний, съ просба да се занесе и погребе тѣлото на синъ имъ, въ родний му градъ. Тутакси Княза издалъ нуждитѣ распорѣждания и тѣлото на Маринова било отнесено въ близката черковна килийка, а отъ послѣ балзамирано. Незабравилъ сѫщеврѣменно добродушни Господарь и да утѣши опечаленитѣ родители съ отговоръ, че ще имъ испълни просбата, макаръ врѣмето и да било твърдѣ лошево.

Доленаложенитѣ отзиви и съчуствия, засти отъ вѣстницитѣ: „Търновска Конституция“ и „Славянинъ,“ най-ясно показватъ, че загубата на Капитана Мариновъ и неговото жалѣние не било само една обикновенна вънкашность, а общъ трауръ за всичкитѣ столични и руссенски граждани. Отъ сѫщитѣ вѣстници, се вижда, какво участие взело почти всичкото население отъ тѣзи два града, при съпровождението, посрѣщанието и въобще отдаването послѣдната честь къмъ останкитѣ на покойния.

Въ 47-й брой на в. „Славянинъ“ (1885) г. е исказанъ слѣдующий отзивъ, при извѣстието за раняването на Капитана Маринова:

„За Г. Маринова, адютанта на Негово Височество, който лѣжи въ княжеский дворецъ съ пробити гърди, ни пишатъ отъ София, че неговото юначество на бойното поле било без-

примѣрно, че той се билъ като левъ и нанесълъ на Сърбетѣ голѣми поражения. Дано Богъ му помогне и го съхрани за България, която има голѣма нужда отъ такива синове.“

Въ 189 брой (1885 г.) на в. „Търновска Конституция“ е написано слѣдующето, по случай на смъртьта и погребението на Капитана Маринова.

„На 18-й прѣзъ нощьта, капитанъ Мариновъ, флигелъ-адютантъ на Н. Височество и командиръ на 3-й Бдинский полкъ, почина отъ тѣжкитѣ рани, които бѣ получилъ въ сражението подъ Сливница. На 19-й, часътъ на 11 прѣдъ пладне, покойний се погребе съ небивало тържество. На погребението присѫтствува самъ Н. Височество и съпроводи покойника до гробищата. Гроба на покойния се покриваше отъ множество вѣнци, мѣжду които личеше вѣнецътъ, който бѣ сложенъ отъ щаба на любящий го Бдинский полкъ. Отъ черкова до гробищата, покойний се возеше отъ артиллерийска кола и съпровождаше отъ една дружина на 1-й Софийский полкъ и отъ една полубатарея, прѣдшествувани отъ цѣлото почти столично население. При свършването на опѣлото, когато хора почна да пѣе: „вѣчная му память“, дружината и артиллерията изгърмѣха залпомъ, нѣколко пѫти.“

Въ 57-й брй на в. „Славянинъ“ е помѣстенъ отъ приятелитѣ на Капитанъ Маринова, слѣдующий некрологъ:

„Капитанъ Маринъ Я. Мариновъ“

(родомъ отъ г. Руссе)

„Въ най-красна младина, при най-голѣма слава и велика заслуга, се отдѣля отъ земния животъ, като нанася неутѣшима скръбь на родителитѣ си, сродници и приятели. Покойния раненъ отъ неприятеля при Сливница, прѣдалъ Богу душа на 19-й того въ София!“

„Вѣчна му память!“

Въ брой 58, на сѫщий вѣстникъ (1886 г.) е написано слѣдующето, за посрѣщанието и погребванието пристигналото тѣло на покойния, въ родния му градъ:

„На 26-й Декемврий зараньта, биде тържественно посрѣщнато тѣлото на героя Капитана Маринъ Я. Мариновъ, което по желанието на неговитѣ родители, биде пренесено въ Русчукъ. Множество народъ, една дружина сълдати съ военната музика, ученици и ученички бѣха излѣзли отъ вънъ града, къмъ Търновский пѫть да посрѣщнатъ отличния пълководецъ, който се рани при Сливница, като се бори срѣщу неприятеля. Тѣлото се посрѣщна и занесе въ черква, гдѣто слѣдъ единъ парастасъ и едно слово, което се изказа, се занесе съ сѫщото тържество до гробницата. Тамъ слѣдъ едно слово, се положи въ гроба. Въ-

обще отдадената честь на покойния, бѣше една отъ най-тържественнитѣ.“

На пълно заслужилъ Капитанъ Маршовъ на Княза и отечеството онази обичъ, която както Господаря, тъй и всичкитѣ които знаяхж или чуяхж отъ разсказа на познайницитѣ името му, изсказвахж такова дълбоко съчувствие и съболѣзнование, за прѣждеврѣменната му загуба. Такива дѣла, като вѣрность къмъ Господаря и храбрость на бойното поле, дѣйствително заслужватъ всенародна обичъ. Въ неговото лице, ний мислено се молихме и испращахме всички герои, паднали прѣзъ Българо-Сръбската война, памятьта и имената на които сме длъжни да увѣковечимъ, тъй като тѣ сж залогъ на днешната ни свобода и благоденствие.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

Капитанъ Данаджиевъ.

КАПИТАНЪ ДАНАДЖИЕВЪ

Командующий 3-та батарея отъ I-й Артиллерийский на Н. В. Княза Александра полкъ.

Василь Ивановъ Данаджиевъ, е роденъ, на 1-ий Марта 1858 година, въ градъ Еки-Джумая.

Макаръ родителитѣ му и да не сж били особенно състоятелни, но тѣ не се спрѣли прѣдъ нищо, за да даджтъ колкото било възможно въ него врѣме, подобающето въспитание на чедото си. Обаче и малкийтъ Василь не билъ такъвъ, щото да не оправдай грижитѣ имъ. Още на шестнайсеть годинината си възрасть (въ 1875 година), той съ отличие свършилъ Еки-Джумайското трикласно училище и като нѣмало срѣдства за по-нататъшното му издържание, билъ испратенъ за г. Кюстендже, кждѣто постжилъ при единъ търговецъ. Послушностьта, добрия нравъ и безукорезненото поведение, които показалъ въ врѣме на двѣ годишното си прѣбивание, спечелели пълното довѣрие на господаря му, който му и повѣрилъ отдѣлна търговска контора, като

съдружникъ на печалбитѣ. Но не било сждено Данаджиеву да остане търговецъ, негова успѣхъ въ търговията тукъ се и прѣкжсва: освобождението ни отъ Турция, даде ново направление и потикъ на такива млади сили. Като съвършеннолѣтенъ за прѣдстоящий военен наборъ, той билъ взетъ новобранецъ, на 12-й Декемврий 1878 год., а слѣдъ малко врѣме — билъ отправенъ въ открившето се Военно училище, курсътъ на което свършилъ заедно съ офицеритѣ отъ първий випускъ и на 10-ий Май 1879 год. — билъ произведенъ въ първий офицерский чинъ *подпоручикъ*, съ назначение за субалтернъ офицеринъ въ артиллерийскитѣ паркове, въ гр. Разградъ. Въ парковетѣ служилъ една и половинъ година, а послѣ билъ прѣмѣстенъ въ артиллерийската лаборатория въ г. Руссе, кждѣто за приготовление фейерверкери и бенгалски огнйове, за илюминацията и освѣтлението на града, направени въ честь на Сърбский Краль Милана, билъ награденъ съ сърбската декорация, „Такова" V степень. Слѣдъ това, Данаджиевъ билъ прѣведенъ въ I артиллерийский полкъ, кждѣто му се случило слѣдующето нещастие:

Единъ день ималъ злополучието, да се качи въ врѣме на учение на единъ вироглавъ конь, който се разярилъ, станалъ неукротимъ и го повлѣкалъ; отъ опасение да не се прѣбие съ коня заедно, Данаджиевъ се хвърлилъ отъ него, като си строшилъ лѣвия кракъ. Ужасно било разсказватъ, това строшавание:

свирката на кокълътъ му била искокнала прѣзъ мѣсото и той пролѣжалъ болѣнъ повече отъ шесть мѣсеца, като прѣнесълъ съ рѣдко търпѣние всичкитѣ мжки, особенно при опитванието на докторитѣ, да намѣстятъ искокналия кокалъ.

На 30-й Августъ 1882 год. Данаджиевъ билъ произведенъ въ чинъ *поручикъ*, а на слѣдующата година, заедно съ други офицери отъ първий випускъ, — билъ командированъ въ русскитѣ войски, въ г. Москва, за практическото изучвание на артиллерийската служба.

На 30-й Августъ 1885 год. още въ Русия, Данаджиевъ билъ произведенъ въ чинъ *капитанъ* и по случай мобилизацията на нашата армия, билъ извиканъ и назначенъ да командува 3-та батарея отъ I-ий артиллерийский полкъ.

Съ батареята си, Данаджиевъ участвовалъ най-първо въ сражението на 3-й Ноемврий, при Царибродъ и Драгоманъ, заедно съ четвъртата дружина отъ Прѣславский полкъ, като се мжчилъ да подведе двѣ орждия на позиция, но по причина на неудобствата на мѣстностьта и силния натискъ на многочисленний неприятель, отстжпилъ на сливнишкитѣ позиции. На послѣднитѣ, той билъ назначенъ на 5-ий Ноемврий, въ Прѣславский редутъ и окопитѣ около с. Алдемировци. Въ редута е ималъ расположени двѣ орждия, а останалитѣ сж били въ окопитѣ. Какъ той дѣйствувалъ съ батерията си срѣщу сърбетѣ

може се заключи отъ това, че съ убійственний си огънь, той обърналъ вниманието на всичкитѣ дѣйствующи противъ него артиллерійски части, които почнали да го обсипватъ съ гранати като градъ. Особенно било несносно положението на артиллериститѣ въ редута: сърбската артиллерия се пристрѣляла въ този редутъ много добрѣ, и сполучливо обстрѣлвала вѫтрѣшностьта му. Безъ ни най-малко да гледа или се плаши, храбрийтъ Данаджиевъ, продължавалъ да отговаря на непріятелскитѣ вистрѣли. Той твърдѣ добрѣ разбиралъ важностьта на този моментъ, отъ тъй нареченій артиллерійскій бой, подиръ когото обикновенно, всѣкога слѣдва и пѣхотна атака. Едно подбито и замлѫкнало непріятелско орждие или единъ сполучливо паднѫлъ артиллерійски снарядъ въ редоветѣ на атакующата колона и ето, че е достигната до нѣкждѣ цѣльта на артиллеритса. Кждѣ $2^1/_2$ часа слѣдъ пладня, Данаджиевъ, съ бинокль въ рѫцѣ, неустрашимо се издигнѫлъ надъ редута около едно свое орждие, за да слѣди за паданието на пустнатата своя граната, но въ този моментъ, непріятелска граната ударва право въ амбразурата, адски се пръсва и го убива моментално. Ето що расказва за този случай, тогаванній наводчикъ на едното подбито орждие — Добри Ивановъ, който е уцѣлелъ и повишенъ въ звание младши фейерверкеръ и сега състои на свржхсрочна служба въ 3-та батарея отъ 4-й Артиллерійскій на Н. Ц. Височество полкъ.

„Бѣше вторникъ, когато се върнахме отъ кждѣ Царибродъ и поставихж нашій взводъ въ едно укрѣпление при Сливница. Като се развидѣля захвана се боя и ній почнахме да стрѣляме по непріятелската артиллерия. Вижда се да сме нанесли голѣмъ вредъ, защото непріятелскитѣ гранати почнахж да ни обсиватъ като градъ, — не смѣшнъ и да се покажишъ. Кждѣ 2 часа слѣдъ пладнѣ, при насъ дойдохж двама офицери отъ Прѣславскія полкъ и съ тѣхъ още едно салдатче, което казахж, че било циганче. Офицеритѣ почнахж да приказватъ съ батарейния командиръ и ній чухме да говорятъ, че сърбетѣ се пристрѣлѣли въ нашитѣ шанси. Прѣзъ това врѣме, азъ бѣхъ навелъ моето орждие и батарейния заповѣда да стрѣляме, като се надигна да гледа съ бинокле, кждѣ ще падне нашата граната, но въ сжщій часъ, пукна и единъ непріятелски топъ. Зачу се фучение, всички се снишихме, но въ сжщото врѣме, непріятелската гранате се пръсна и азъ видѣхъ, че подхвръкна на горѣ една фуражка и нѣщо като бѣла пѣна. Въ сжщото врѣме чухъ и видѣхъ, че извика циганчето, като се залови и пристисна съ ржцѣ за корема. Изгжнахме се подиръ това и какво да видимъ? — Командира, едина отъ пѣхотнитѣ офицери и циганчето лѣжжтъ убити, а лафета на мойто орждие — счупенъ. На командира главата бѣше размазана, темето и мозака ги нѣмаше, а подъ лѣвата му мишца се димеше нѣщо; момчетата се впуснахж да видѣтъ

какво гори и изгжсихж шинеле му, който се запалилъ отъ гранатата. Слѣдъ това ний се оттеглихме, а командире и офицерина ги прибрахж и занесохж да погребжтъ въ Сливница.“

Така свършилъ днитѣ си капитанъ Данаджиевъ, младъ, пъленъ съ надѣжда и увѣренность за щастливо бжджще. Почина и той въ онова кърваво море, което прѣждеврѣменно погълна живота на стотина момци. Трагическата му и славна смърть, неволно ни навежда на мисль, че щастието на народитѣ, т. е. политическата имъ свобода и независимость, се придобиватъ твърдѣ скжпо и само съ кървави жертви. Отечеството жертвува много таквизъ синове, за да упази сжществуванието си. Потомството ще се учи отъ подобни примѣри на геройско самопожертвуване, какъ да пази и то, съ кървави жертви придобитата свобода. Имената на героитѣ никога се не забравятъ и разсказа за тѣхната славна смърть, ще минава изъ родъ — въ родъ, записани въ историята. Всичко това твърдѣ добрѣ знаеше храбрий Данаджиевъ, когато тръгваше за бойното поле и съ извънредно спокойствие и рѣшителность участвоваше въ боя, като очакваше всѣки часъ славната смърть. Сждбата не закжсие да се обади и да го избави отъ тежко и дълго мжчение, като му испрати моментална смърть — вѣнецъ за неустрашимий и славенъ геройи.

Съ подбитие лафетъ и топъ, за когото ни разсказа наводчика Добри Ивановъ и до

сега ежедневно стрѣлятъ въ столицата, за да извѣстяватъ 12-й часъ прѣзъ деньтъ. Всѣки отъ другаритѣ на покойния, които знай историята на този лафетъ и топъ, припомня си при всѣкадневното му изтърмяване и за храбритѣ поборници — Данаджиева и Папанчева, които както ги нарича въ скръбното си извѣстие, до родителитѣ на покойния Папанчевъ и бившій командиръ на Прѣславскій полкъ, капитанъ Диковъ, сж съперничели по между си съ своята неустрашимость.

Капитанъ Златевъ.

КАПИТАНЪ ЗЛАТЕВЪ

Командующий 3-та дружина отъ 8-й пѣши Приморский полкъ.

—

Единственната жертва, която Приморский полкъ положи отъ офицеритѣ си, за защитата на отечеството въ войната съ сърбия, бѣ *Иванъ Атанасовъ Златевъ*, роденъ на 28-ий Януарий 1854 г. въ г. Руссе.

Още отъ малъкъ, Златевъ показалъ голѣма наклонность да се учи, което твърдѣ зарадвало родителитѣ му; всѣкога той билъ единъ изъ мѣжду най-редовнитѣ ученици въ руссенското училище, което прѣзъ онова врѣме се считало за едно отъ първитѣ български училища. Най-послѣ, кждѣ 20-та си година, той, надържалъ блѣстящъ сказменъ на испититѣ, въ послѣдний IV-й классъ и по прѣпоржката на учителитѣ си, билъ условенъ за учитель въ едно отъ руссенскитѣ махленски училища.

Като първоначаленъ народенъ учитель, Златевъ, останалъ въ родний си градъ безпрерывно четири години, гдѣто освѣнъ другото, вземалъ най-живо участие въ тогавашното политическо движение на руссенскитѣ

младежи, които както е извѣстно, съставляваха единъ отъ главнитѣ клонове на *Българский революционни комитетъ*. Скоро слѣдъ това се начена Русско-Турската война и Златевъ, съ още нѣкой свои другари, намислилъ да прѣбѣгне къмъ страната на освободителитѣ. Всички средства били опитани за тази цѣль, но широкий Дунавъ и безчисленнитѣ турски стражи — на всичко бъркали. Тежко било тукъ положението на Златева: днитѣ му се показали за цѣли вѣкове, но той съ юнашко търпение прѣнесълъ до край всичкитѣ несгоди на войната, а особенно обсадата и бомбардировката на родний му градъ. Слѣдъ заключението на Санъ-Стефанский договоръ, за Златева настжпилъ други редъ: не сварилъ той да обмисли какво да прѣдприеме и ето, че се начена свикването на първий наборъ новобранци, за съставяние първитѣ български дружини. Като единъ отъ най-надъханитѣ и увѣренитѣ въ убѣжденията си, — да бжде полезенъ, да служи и да се жертвува кога му дойде редътъ, Златевъ, билъ единъ изъ мѣжду първитѣ, които се явили въ наборната комисия. На 8-й Августъ 1878 год. той билъ приетъ и зачисленъ на служба въ бившата Русенска №№ 23 дружина, и не слѣдъ много врѣме — отправенъ въ откривното се Военно училище, което на 10-й Май 1879 г. свършилъ и билъ произведенъ въ първий офицерский чинъ *прапорщикъ*, който отъ послѣ бѣ прѣименуванъ — *подпоручикъ*.

Отъ Военното училище, Златевъ билъ назначенъ на служба въ бившата Варненска 20 пѣша дружина, която отъ послѣ влѣзе въ състава на Приморскій полкъ, като 3-та дружина и съ която, на Златева било сѫдено, да ѝ бѫде слѣдъ врѣме, *първи български дружиненъ командиръ,* като запечталѣй съ смъртьта си славата ѝ, въ бѫдѫщата ни военна история.

Твърдѣ разнообразни сѫ били поржченията и възлаганитѣ обязанности, които Златевъ е ималъ при прѣминаването на службата си: бивалъ той назначаванъ да командува и вакантни роти, на да завѣдва отдѣлно и учебни команди, като прѣминалъ и прѣзъ повечето длъжности при щаба на дружината, — отъ първо завѣдующій оржжието, а послѣ и ковчежникъ. Въ 1879 г. Златевъ билъ командированъ въ околностьта на г. Балчикъ, за прѣслѣдване разбойницитѣ, а слѣдъ завръщанието си изъ командировката, билъ назначенъ за членъ въ полевій воененъ сѫдъ, за сѫдение изловенитѣ разбойници и тѣхни укриватели.

Въ 1882 г. Августъ 30-й, Златевъ билъ произведенъ въ чинъ *поручикъ*, а на 30-й Августъ 1885 г. — въ чинъ *капитанъ*.

Като по-старъ на години и по-опитенъ въ живота отъ съслужившитѣ си другари, Златевъ, всѣкога се ползувалъ мѣжду тѣхъ съ особенно уважение и любовь, а мълчаливій му и добръ характеръ го правилъ, щото всѣкій отъ другаритѣ му, да търси неговитѣ

съвѣти и расположение. Тихо и еднообразно прѣкарвалъ той живота си, заедно съ старата си майка, която не веднжжъ му загатвала да го задоми; най-послѣ, нейнитѣ желания били испълнени и прѣзъ зимата на 1884—5 г. Златевъ встжпилъ въ бракъ съ сегашната си овдовѣла сжпруга. Но не било сждено Златеву, да се радва дълго на щастливий семѣенъ животъ, скоро настжпило врѣме, което припомнило прѣдишнитѣ мечтания отъ младитѣ му години: обявило се съединението, наченжла се мобилизацията и той се заловилъ съ най-голѣма енергия, да подготвя дружината си, за прѣдстоящитѣ случайности.

Както е извѣстно, веднага слѣдъ мобилизацията, сѣверно-българскитѣ полкове, бѣхж отправени кждѣ турската граница, отъ кждѣто се очакваxж бждящитѣ непринятелски дѣйствия. На Приморский полкъ се паднало, да се расположи на участъка на позициитѣ при г. Ямболъ, кждѣто го и заварило извѣстието за обявяването на войната отъ Сърбия и отъ кждѣто трѣбаше да бърза за да пристигне на сръбската граница. До нѣкждѣ, полкътъ можилъ да се въспользува отъ желѣзницата, но отъ послѣдната ѝ станция и до Сливница — пространство съставляюще около 112 километра, полкътъ го прѣминалъ за 36 часа, което едва ли не е единственний случай отъ походитѣ, въ новата военна история! 112 километра въ 36 часа, заедно съ почивкитѣ, нощитѣ, прѣзъ балкански мѣста и въ най-кално

врѣме, това на кога трѣбва да се дължи? — Ако е признато, че душата на една армия съставляватъ офицеритѣ ѝ, то за този чуденъ походъ, трѣбва да се благодари само тѣмъ, единъ изъ първитѣ или инициаторитѣ между които е билъ и Капитанъ Златевъ, на чело съ своята дружина.

На 7-й Ноемврий вечерьта, цѣлий полкъ билъ струпиранъ на Сливница. Отстживането на сърбетѣ и радостното извѣстие за побѣдата, съвсемъ въодушевило тъй нарѣченій „анадолскій алай“ *); тѣ като че не вървели, макаръ другия день и да имъ билъ прѣдоставенъ, да си починатъ отъ трудній прѣходъ. Отъ друга страна казватъ, твърдѣ неприятно било на Приморцитѣ, които си прѣдполагали, че за тѣхъ не ще останѣла никаква часть отъ побѣдата и славата. Въ такова настроение, тѣ прѣкарали 8-й Ноемврий, но ето настжпилъ другия день и тѣмъ било обѣщано, да ги кръстатъ и окждатъ съ барутній димъ. Чакали тѣ, цѣлий день и едва кждѣ вечерьта били извикани двѣ дружини за подкрѣпление, при прѣвземането на Драгоманскитѣ височини, но и то било на пусто: до като пристигнжтъ, прѣднитѣ войски си свършили сами работата, безъ тѣхната помощь.

*) Този въточенъ прѣкоръ Приморцитѣ получили, вслѣдствие на прѣобладающия въ полка елементъ *мюсюлмани*, които говорятъ повечето по турски.

Настжпилъ 10-й Ноемврий, когото нашата армия прѣкарала въ разни съсредоточения и формирования на отдѣлни отряди, за прѣдстоящето общо настжпление. Въ тѣзи формирвания, дружината на капитана Златева се паднала въ отряда на капитана Радка Димитрова, който на 11-ий Ноемврий, настжпилъ къмъ Царибродскитѣ височини. Никакъвъ особенъ бой не е ималъ отряда прѣзъ този день; едва кждѣ вечерьта билъ откритъ малко по-силенъ артиллерийски и ружеенъ огънь, но дружината на Златева не взела участие, а останала въ резервъ. Най-послѣ настжпилъ 12-й Ноемврий, день злочестенъ за Златева, но кое то никой не прѣдвиждалъ, тъй като извѣстно било, че и този день трѣбало да се прѣкара въ приготвуване за общото настжпление. Само на Златева повѣяло нѣкакво си прѣдчувстие, че приближава неговий край. Забѣлѣжително било разсказватъ, това прѣдчувствие: въпреки свойственната му веселость, той прѣзъ този день особно се билъ измѣнилъ. Нѣкаква тиха и необяснима замисленность го обзела и най-послѣ той, самъ си прѣдсказалъ, чо ще бжде убитъ, като се распорѣдилъ за завѣщание, нѣщо кое то на мнозина други участници и прѣзъ умъ не минвало. Прѣзъ цѣлата нощь, срѣщу 12-ий Ноемврий, той не мжгналъ: образитѣ на наймилитѣ му живи сжщества, неотстжпчиво го прѣслѣдвали, като че искали да се простетъ. Тѣзи мисли до толкова го овладѣли, щото сутринята нѣкои отъ другаритѣ му, ясно за-

бѣлѣжили мрачното му настроение. На всички-тѣ имъ запитвания, той замислено отговарялъ: „струва ми се, че днесь ще бждж убитъ. . . . . .“

Прѣзъ този день, както спомѣнахме и погорѣ, не се прѣдполагалъ никакъвъ бой; даже казвать, запретено било да се не начеватъ никакви дѣйствия, но една дружина отъ Търновский полкъ, входяща въ състава на сжщий отрядъ, не била своеврѣменно извѣстена за това и случайно завьрзала бой съ непрятеля, който заемалъ още една командующа висота при Царибродъ. Главнокомандующий Князь Александръ, заповѣдалъ на този отрядъ да прѣвземе горнята висота съ приступъ. Рѣшително, на конь и съ извадена сабя въ ржка, повелъ Златевъ дружината си; за негово нещастие и днесь му се паднало да бжде отзадъ въ резервъ, кждѣто най-много обсипвали, непрятелскитѣ, пущани безъ прицѣлване куршуми. Такъвъ единъ куршумъ, наричанъ по русски „шальная пуля,“ пронизълъ гърдитѣ на Златева.

Прѣдчувствието се сбждижло: не сварилъ той и да изговори нѣщо, само си вложилъ извадената сабя въ ножната, заклатилъ се и падналь отъ коня. . . . . .

Като молния се разнесло извѣстието между отряда, за случившето се нещастие. На всички била тежка и чувствителна прѣждеврѣмената загуба на старий другарь, но заедно съ това ясно се забѣлѣзвало и новопоявившето се чув-

съвѣти и расположение. Тихо и еднообразно прѣкарвалъ той живота си, заедно съ старата си майка, която не веднжжъ му загатвала да го задоми; най-послѣ, нейнитѣ желания били испълнени и прѣзъ зимата на 1884—5 г. Златевъ встжпилъ въ бракъ съ сегашната си овдовѣла сжпруга. Но не било сждено Златеву, да се радва дълго на щастливий семѣенъ животъ, скоро настжпило врѣме, което припомнило прѣдишнитѣ мечтания отъ младитѣ му години: обявило се съединението, наченжла се мобилизацията и той се заловилъ съ най-голѣма енергия, да подготви дружината си, за прѣдстоящитѣ случайности.

Както е извѣстно, веднага слѣдъ мобилизацията, сѣверно-българскитѣ полкове, бѣхж отправени кждѣ турската граница, отъ кждѣто се очакваxж бждещитѣ неприятелски дѣйствия. На Приморский полкъ се паднало, да се расположи на участъка на позициитѣ при г. Ямболъ, кждѣто го и заварило извѣстието за обявяването на войната отъ Сърбия и отъ кждѣто трѣбаше да бърза за да пристигне на сръбската граница. До нѣкждѣ, полкътъ можилъ да се въспользува отъ желѣзницата, но отъ послѣдната ѝ станция и до Сливница — пространство съставляюще около 112 километра, полкътъ го прѣминалъ за 36 часа, което едва ли не е единственний случай отъ походитѣ, въ новата военна история! 112 километра въ 36 часа, заедно съ почивкитѣ, нощитѣ, прѣзъ балкански мѣста и въ най-кално

врѣме, това на кога трѣбва да се дължи? — Ако е признато, че душата на една армия съставлявать офицеритѣ ѝ, то за този чуденъ походъ, трѣбва да се благодари само тѣмъ, единъ изъ първитѣ или инициаторитѣ между които е билъ и Капитанъ Златевъ, на чело съ своята дружина.

На 7-ій Ноемврий вечерьта, цѣлий полкъ билъ сгруппиранъ на Сливница. Отстѣкиването на сърбетѣ и радостното извѣстие за побѣдата, съвсемъ въодушевило тъй нарѣченій „анадолскій алай“ *); тѣ като че не вървели, макаръ другия день и да имъ билъ прѣдоставенъ, да си починатъ отъ трудній прѣходъ. Отъ друга страна казватъ, твърдѣ неприятно било на Приморцитѣ, които си прѣдполагали, че за тѣхъ не ще останѣла никаква часть отъ побѣдата и славата. Въ такова настроение, тѣ прѣкарали 8-ій Ноемврий, но ето настжпилъ другия день и тѣмъ било обѣщано, да ги кръстатъ и окждатъ съ барутній димъ. Чакали тѣ, цѣлий день и едва кждѣ вечерьта били извикани двѣ дружини за подкрѣпление, при прѣвземането на Драгоманскитѣ височини, но и то било на пусто: до като пристигнжтъ, прѣднитѣ войски си свършили сами работата, безъ тѣхната помощь.

---

*) Този въточенъ прѣкоръ Приморцитѣ получили, вслѣдствие на прѣобладающия въ полка елементъ *чатуги*, които говорятъ повечето по турски.

Настжпилъ 10-й Ноемврий, когото нашат армия прѣкарала въ разни съсредоточения формирования на отдѣлни отряди, за прѣдстоя щето общо настжпление. Въ тѣзи формир вания, дружината на капитана Златева се пад нала въ отряда на капитана Радка Димитров който на 11-ий Ноемврий, настжпилъ към Царибродскитѣ височини. Никакъвъ особен бой не е ималъ отряда прѣзъ този день; едв кждѣ вечерьта билъ откритъ малко по-силен артиллерийски и ружеенъ огънь, но дружи ната на Златева не взела участие, а останал въ резервъ. Най-послѣ настжпилъ 12-й Ноем врий, день злочестенъ за Златева, но което ни кой не прѣдвиждалъ, тъй като извѣстно бил че и този день трѣбало да се прѣкара въ при готвувание за общото настжпление. Само н Златева повѣяло нѣкакво си прѣдчувстие, ч приближава неговий край. Забѣлѣжително бил разсказватъ, това прѣдчувствие: въпреки свой ственната му веселость, той прѣзъ този ден особно се билъ измѣнилъ. Нѣкаква тиха и не обяснима замисленность го обзела и най-посл той, самъ си прѣдсказалъ, че ще бжде убитъ като се разпорѣдилъ за завѣщание, нѣщо кост на мнозина други участници и прѣзъ умъ н минвало. Прѣзъ цѣлата нощь, срѣщу 12-и Ноемврий, той не мжгналъ: образитѣ на най милитѣ му живи сжщества, неотстжпчиво г прѣслѣдвали, като че искали да се простетъ Тѣзи мисли до толкова го овладѣли, щото сутринята нѣкои отъ другаритѣ му, ясно за

бѣлѣжили мрачното му настроение. На всички-тѣ имъ запитвания, той замислено отговарялъ: „струва ми се, че днесь ще бѫдѫ убитъ. . . . . .“

Прѣзъ този день, както спомѣнахме и погорѣ, не се прѣдполагалъ никакъвъ бой; даже казватъ, запретено било да се не начеватъ никакви дѣйствия, но една дружина отъ Търновский полкъ, входяща въ състава на сѫщий отрядъ, не била своеврѣменно извѣстена за това и случайно завьрзала бой съ неприятеля, който заемалъ още една командующа висота при Царибродъ. Главнокомандующий Князь Александръ, заповѣдалъ на този отрядъ да прѣвземе горнята висота съ приступъ. Рѣшително, на конь и съ извадена сабя въ рѫка, повелъ Златевъ дружината си; за негово нещастие и днесь му се паднало да бѫде отзадъ въ резервъ, кѫдѣто най-много обсипвали неприятелскитѣ, пущани безъ прицѣлване куршуми. Такъвъ единъ куршумъ, наричанъ по русски „шальная пуля,“ пронизалъ гърдитѣ на Златева.

Прѣдчувствието се сбѫдило: не сварилъ той и да изговори нѣщо, само си вложилъ извадената сабя въ ножната, заклатилъ се и паднаалъ отъ коня. . . . . .

Като молния се разнесло извѣстието между отряда, за случившето се нещастие. На всички била тежка и чувствителна прѣждеврѣмената загуба на старий другарь, но заедно съ това ясно се забѣлѣзвало и новопоявившето се чув-

ство, да отмѫстетъ на братоубійцитѣ за падналитѣ жертви. Само баталиона на капитана Катанича ималъ участьта, да испита яростьта на това отмѫщение и при всичко, че неприятеля се отчаянно защищавалъ на недостѫпната си позиция, атаката на нашитѣ била още по-блѣстяща, тъй като сърбетѣ дочакали рѫченъ бой, а самий Катаничъ билъ раненъ и заробенъ.

На другия день, 13-й Ноемврий, тѣлото на Златева било погребено на една видающа се височина въ Царибродскитѣ гробища. Слѣдъ свършването на неприятелскитѣ дѣйствия, другаритѣ на покойния, при завръщанието си обратно прѣзъ Царибродъ, отслужили панахида въ присѫтствието на цѣлий полкъ, гдѣто полковий командиръ казалъ по този случай и слово. Сѫщо тогава сѫ обградили гроба му съ пармаклѫци, като поставили и единъ голѣмъ дървенъ кръстъ, който ясно се виждалъ кога се пѫтувало по новопостроената желѣзница. Въ сегашно врѣме, казватъ, както пармаклѫцитѣ, тъй и кръста, почнали да се раскапватъ и въобще дохождатъ до такова състояние, щото всичко да изчезне, което може да напомни за нѣкогашний скроменъ български патриотъ.

Тъй прѣкаралъ живота си капитанъ Златевъ, като останалъ дори и въ послѣднитѣ минути, неизмѣнимъ на своя характеръ: съ малко думи, да върши много. Съ това качество на характера си, той се отличавалъ на всѣкждѣ, на дори и въ частний си животъ.

Въ всѣко прѣдприятие или служебно-поржчване, той виждалъ своя дѣлгъ и мълчаливо но съ енергия се стремелъ за испълнението му. Тъй постжпилъ той и на 12-й Ноемврий, когато го овладѣли най-мрачнитѣ мисли, за вѣчна раздѣла съ жена, дѣца, майка и свѣтъ; мисленно се той простилъ съ тѣхъ и щомъ като повелъ дружината си, забравилъ за всичко, освѣнь мисъльта, да се надвие неприятеля. Самий крушумъ, като че познавалъ своята жертва и се забилъ силно, за да отнеме минутно живота на добросъвѣстний патриотъ и достоенъ синъ на отечеството.

Славната смърть на капитана Златева, ще бжде гордость на наслѣдника на името му, който е останалъ да носи съ гордость това име, за да бжде достоенъ синъ на баща си и бжджщъ поборникъ на отечеството си.

Поручикъ Загорски.

ПОРУЧИКЪ ЗАГОРСКИ

Командующий 14-та рота отъ 2-й пѣши Струмский полкъ.

Григоръ Петровъ Загорски е роденъ, на 20-ий Януарий 1862 година, въ градъ Берковица.

Баща му — Хаджи Петръ, не се спрѣлъ прѣдъ нищо, за да даде колкото било възможно, по-добро въспитание на първото си чедо, а като по-първъ и влиятеленъ берковски житель, той, всѣкога се грижилъ и дѣйствувалъ, да бѫдѫтъ градскитѣ имъ училища добрѣ наредени. Какво образование можилъ да даде на сина си въ родний му градъ, не е извѣстно, но вижда се, че не останали пусти грижитѣ на добрия баща, защото въ 1879 година, ний намираме достойний му синъ, въ Военното училище, което на 30-й Августъ 1882 год. свършилъ и билъ произведенъ въ чинъ *Подпоручикъ*, съ зачисление на служба, въ бившата 3-та Радомирска дружина, която отъ послѣ влѣзе въ състава на Струмский полкъ.

Отъ това врѣме се начева служебната дѣятелность на поручика Загорски, която макаръ и за кѫсо врѣме, но се отличавала съ

голѣма точность въ испълнение възложенитѣ нему обязанности.

Младъ, хубавецъ, строенъ и точенъ въ службата, Загорски, не останалъ не забѣлѣзанъ отъ началството си, което го назначило да бѫде дружиненъ адютантъ, въ която длъжность останалъ до произвеждането му въ чинъ *Поручикъ*, 30-й Августъ 1885 год.

Слѣдъ оттеглюването на русскитѣ офицери. на повечето отъ българскитѣ прѣдстоеше, да заематъ тѣхнитѣ мѣста. Въ това число падна и поручикъ Загорски, който като особенно младъ, не само замечталъ да бѫде достоенъ на мѣстото си, но и съ нетърпѣние очакваль случаѭ, да покаже храбростьта си. Всичкийтъ свѣтъ, на даже нѣкои и отъ нашитѣ, мислѣхѫ тогава, че съ отиването на русскитѣ офицери, България е оставена на произвола на сѫдбата, като глѣдахѫ съ прѣзрително и смѣшно съжаление на останалитѣ наши офицери, повечето въ чинове на подпоручици и поручици; обаче какви бѣха резултатитѣ? — Да ли не бѣ срамно отъ послѣ на прѣдвидливитѣ мислители, когато видѣхѫ, че тѣзи млади и неопитни офицери, съ свойственното на българина самолюбие и собственно достоинство, не само надминахѫ своитѣ учители, но и доказахѫ, че силната воля и трудолюбие, прѣмахватъ всѣкакви прѣпятствия и опасности.

Съ особенно старание и енергия се заелъ за всичко младий Загорски, който въ добавъкъ и възмутенъ отъ нахалната постѫпка на ста-

рие, алчни и завистливъ сърбски генералъ, цѣлъ се вдалъ въ свѣтостьта на народното дѣло. Неговата славна смърть, причинена отъ три, една слѣдъ друга и получени въ едно и сѫщо сражение рани, доказватъ какъ е той изпълнилъ свойтъ дългъ къмъ отечеството.

Тукъ по-доло, излагаме добититѣ свѣдения, за участието на поручика Загорски въ походитѣ и сраженията, които свѣдѣния сѫ съобщени отъ баща му, а сѫщо и единъ неговъ другарь по бойното поле.

Отъ начало, Загорски, заедно съ полкътъ си, отправилъ се да укрѣпява границата отъ къмъ Турция, при Кюстендилъ, но слѣдъ измѣнението на политическитѣ обстоятелства, полкътъ билъ отправенъ да укрѣпява границата отъ кждѣ Сърбия. Слѣдъ почването на военнитѣ дѣйствия, първото сражение въ което Струмский полкъ взелъ участие, е било на Трънскитѣ позиции, отъ които, както е извѣстно, отетжи и се присѫедини къмъ защитницитѣ на Сливница. На 5-ий Ноемврий, ротата на Загорски се паднала въ състава на този отрядъ, който трѣбваше да атакува сърбското лѣво крило при с. Мало-Малово, за да обеспечи нашиий дѣсний флангъ, отъ неприятелский обходъ.

Тази атака е била именно онази, която началника на нашето дѣсно крило, Капитанъ Бендеревъ, прѣдприелъ съ голѣмъ рискъ, за да обезпечи нашие флангъ. Съ гола сабя въ

ржка, самъ и безъ други помощници-офицери, повелъ Загорски напрѣдъ ротата си въ атака, но едвамъ встжпилъ въ сферата на по-силното пищение на непринятелскитѣ куршуми, ето че го ранява единъ въ лѣвата ржка. Бѣзъ никакво смжщение, извадилъ си той, кърпата. на бързо прѣвързалъ раната и отъ ново повелъ смжтившата се рота, съ която и достигналъ до една курийка. Но вижда се, на това мѣсто било сждено, да свърши той, послѣднитѣ минути отъ своето сжществувание: втори куршумъ го ударва въ дѣсний кракъ, отъ което, той, пакъ не почувствовалъ особенна болка и се издигналъ да се опита да ли ще може да върви. Въ този именно моментъ, трети злодѣйски куршумъ, сполучливо замѣрва и право пронизва гърдитѣ на своята жертва. . . . . Обезсиленъ, падналъ, той на земята и повикалъ фелдфебеля, комуто прѣдалъ шапката си, като и казалъ да го неостава въ непринятелски ржцѣ. Силнитѣ болки и изобилно течение на буйната кръвь, съвсемъ обезсилили умирающий юнакъ и той съ послѣдньо напряжение извикалъ: „въ наша земя да ма заровите,“ слѣдъ което на всѣгда затворилъ красивитѣ си очи. Добрия му и вѣренъ фелдфебелъ, прѣдъ нищо не се спрѣлъ, за да испълни послѣднята заповѣдь на ротний си командиръ. Прѣзъ същий день се распорѣдилъ и го отнесжлъ въ Сливница, кждѣто на другие день 6-ий Ноемврий, го погрѣбили въ черковнийтъ дворъ.

Колко любопитно промѣнение видѣли другаритѣ на този скроменъ, веселъ и безгриженъ момъкъ, прѣзъ мирно врѣме, въ сравнение съ неговата дѣятелность на кървавото поле — въ битката! Юноша съ хубаво момиско лице, младъ и срамежливъ, се преображца въ пълнолѣтенъ мжжъ, вджхнатъ съ любовъ къмъ отечеството и ненависть къмъ несправедливо нападающий неприятель, като придобива такъва рѣшителность, която мнозина неповѣрвали при разсказванието на очевидцитѣ отъ ротата му.

Роднинитѣ на Поручика Загорски, слѣдъ получване извѣстието за смъртьта на сина имъ, паднали въ страшна скржбъ. Майка му, искала на часа да замине, за да се увѣри въ истенностьта на туй лошо извѣстие, а бащата, съ свойственното нему хладнокръвие, обмислилъ, че тукъ сълзитѣ нищо не ще помогнжтъ на постигнието ги нещастие. У него наопаки, появило се онова чувство — гордость, гдѣто е далъ отъ себѣ си такава жертва за отечеството, за това, той се и заелъ, да изрази това си чувство, не само къмъ приятелитѣ, но и въобще къмъ цѣлото отечество.

Излагаемитѣ тукъ телеграмми, които, уважаемий Х. Петръ Х. Илиевъ, отправилъ, а сжщо и получилъ отъ Н. В. Князь Александра, най-добрѣ свидѣтелствуватъ, какъ се той гордѣе, съ пожертвуванието единственний си синъ, за защитата на отечеството.

Ето тѣзи телеграмми:

„София

„Негово Височество Българский Князь Александръ I“.

„Ваше Височество!“

„Слѣдъ новата година, честитявамъ Ви, побѣдата надъ непрятеля на славянството. Вашето име ще гърми въ историята по вселенная.

Ваше Височество! Вий въздигнахте Българский народъ прѣдъ Европа, да се слави; Вий встжпихте въ рода на праотцитѣ ни: Крума, Симеона, Самуила, Асеня и Шишмана; Васъ нѣма да забрави Българский народъ и Вашата любима и прѣдводителствувана отъ Васъ Българска войска. Тя испълни своята задача, а съ нея заедно испълни думата и клѣтвата за Княза и Отечеството и моятъ любимъ синъ, Вашъ Поручикъ Григорий Петровъ Загорски, отъ Струмский полкъ, който за отечеството падна жертва при Сливница на 5-й Ноетврий. Нека Всѣвишний, подари на Ваше Височество дълги години и славно царуване надъ Санъ-Стефанска България.

„Да живѣе Ваше Височество и Българский народъ. Аминъ“.

Рабътъ Ви: *Х. Петръ Х. Илиевъ.*

На тѣзи прѣлѣстни чувства, Негово Височество, благоволилъ да отговори чрѣзъ Секретаря си г. Тапчилещова, съ слѣдующата телеграмма:

„Берковица

„Х. Петръ Х. Иликовъ."

„Негово Височество крайно прочуствованъ отъ прѣлѣстната ви телеграмма, Ви показва своитѣ съболѣзнования, за геройската смърть на сина Ви, Поручика Загорски, който подъ Сливница, изпълни своя дългъ за честьта и славата на отечеството. Негово Височество желае отъ душа Вамъ и на семѣйството Ви, здравие и благополучие прѣзъ настаналата нова година".

Освѣнъ горнята телеграмма, уважаемий Х. Петръ, изпратилъ за публикуване въ в. „Зорница" и слѣдующий некрологъ:

НЕКРОЛОГЪ.

„Долоподписанний, извѣстявамъ на почитаемитѣ си приятели, сродници и познайници, че изгубихъ за всегда 24-годишния си любимъ синъ, единчката ми надѣжда, по име Григорий Х. Петровъ Загорски, поручикъ отъ българската армия, който командуваше рота въ Струмския № 2 пѣшии полкъ. Той почина на 5-й Ноемврий 1885 год. при Сливница, въ сражението за защитата на столицата ни София. Той падна отъ три куршума, хвърлени отъ неприятелитѣ на славянството.

На всичкитѣ убити, както и на сина ми, нека бъде вѣчная памятъ и лѣка пръсть, за гдѣто геройски защитихъ Отечеството ни. Намъ не остава друго на родителитѣ му, за

гдѣто ни остави въ скръбь и тжга до живота ни, освѣнъ да рѣчемъ: вѣчная ему память и лѣгка пръсть. Богъ да го прости!

Берковица. *Х. Петръ Х. Илиевъ.*

Злочестата майка на Поручика Загорски, не се помирила само съ едно изражение на чувства прѣдъ свѣтътъ. Щомъ се пооправило врѣмето и прѣстанали военнитѣ дѣйствия, тя отишла на Сливница, за да види и оплаче на мѣстото гробътъ на злочестий си синъ, но като не повѣрвала на указаний гробъ отъ селенетѣ, тя се распорѣдила да го отроветъ, за да се увѣри, тамъ ли почиватъ останкитѣ на любимий ѝ първенецъ.

Какво е било положението на бѣдната майка! . . . . Кждѣ сж останали онѣзи врѣмена, когато е гледала своя хубавецъ, младъ, здравъ, читъвъ и още воененъ — офицеринъ! О, злочести майки; мнозина могжтъ само да си прѣдставляватъ вашето положение, но никой не може тъй да го чувствува, както вий. Само русскийтъ поетъ, Некрасовъ, е намѣрилъ думи, да искажи размѣра и силата на вашитѣ сълзи, въ единъ подобенъ случай, като казва:

„Внимая ужасамъ войны,
При каждой новой жертвѣ боя
Мнѣ жаль не друга, не жены,
Мнѣ жаль не самаго героя . . . . .
Увы! утѣшиться жена,
И друга лучшій другъ забудетъ, —
Но гдѣто есть душа одна —

Она до гроба помнить будетъ!
Срѣдь лицемѣрныхъ нашихъ дѣлъ
И всякой пошлости и прозы,
Однѣ я въ мирѣ подсмотрѣлъ
Святыя, искренния слезы —
То слезы бѣдныхъ матерей!
Имъ не забыть своихъ дѣтей,
Погибшихъ на кровавой нивѣ,
Какъ не поднять плакучей ивѣ
Своихъ поникнувшихъ вѣтвей . . . .

Подпоручикъ Ангеловъ.

ПОДПОРУЧИКЪ АНГЕЛОВЪ

Командующий 15-та рота отъ 5-й пѣши Дунавскій полкъ.

Единъ отъ героитѣ, които първи посрѣщнахж сърбетѣ на 3-ий Ноемврий, въ бойтъ при Врабча, е билъ, *Георги Григоровъ Ангеловъ*, роденъ въ 1863 год. въ г. Болградъ, отъ родители българи, прѣселенци въ Бесарабия.

Прѣди освобождение на България, Ангеловъ, при всичката бѣдность на родителитѣ си, можилъ да посѣщава болградската гимназия, въ която свършилъ първитѣ два класса; но бѣдностьта на родителитѣ му, не позволила да продължава по-нататакъ и той, при всичката си наклоность да се учи, билъ принуденъ да напусти и се настани слуга при единъ кръчмаринъ, въ което положение го и заварила, послѣдната Русско-Турска война.

Слѣдъ освобождението, когато се начело движението на българскитѣ младежи, да ставатъ: кой воененъ, кой сѫдия, или учитель, майката на Ангелова — Параскева, увѣрена въ способноститѣ на сина си, казала му единъ день слѣдующитѣ думи: „чувай Георге, чувай майка, и най-никаквитѣ тръгнали

да се учятъ, а ти какво мислишъ, отъ кръчмарлжкъ ли да прокопсаишъ? . . . . . .“ Не било потребно нищо повече отъ тѣзи думи, за заглжхналото самолюбие на горделивия Георге и той, загорѣлъ отъ желание отъ ново да се учи — единственно средство да не остане подоленъ отъ връстницитѣ си.

„Какво да се прави и кой пжтъ да се избере,“ си помислилъ той; — „кой пжть е най-краткие, за достигание честь и слава?“ — Военний, му отговорило, съврѣменното настроение.

Смѣло и рѣшително пристжпилъ Георги, за достигание прѣдначертаний си планъ и ето какъ съобщава за това негово начало, зеть му, Господинъ П:

„Азъ бѣхъ тогава у тѣхъ на квартира. Това мисля да бѣше, въ 1879 год. Той ми се примоли и азъ почнахъ да го подготвѣмъ по нѣкой прѣдмети. Задавахъ му, напримѣръ, по два листа, а той учеше по петь. Съ голѣмъ ентусиязмъ и увлечение разсказваше наученитѣ си уроци, особенно по българската история; драго ми бѣше да го слушамъ като говори, гласътъ му ѣчаше като звонецъ! Ехъ, казвахъ си азъ, добръ за командуване гласъ има у това момче! . . . . . .“

Прѣзъ сжщата 1879 г. по Великъ-день, Ангеловъ, напжтствуванъ отъ благопожеланията на майка си и учителя си, заминалъ за България, въ София, съ цѣль да постжпи въ Воен-

ното училище, но за зла честь, не можилъ: казали му, че е слабъ по нѣкой прѣдмѣтъ, като му посъвѣтвали да се върне и още подготви. Нѣмало какво да се прави и за да не остане съвсемъ безъ пари въ непозната страна, Ангеловъ рѣшилъ, да се върне назадъ въ Болградъ. — „Ехъ, синко! това вржщание не е на добро“ казала майка му, кога си дошелъ, като си мислѣла, че по би сполучилъ нейний Георги, ако би потърпѣлъ и потеглилъ тамъ на мѣстото, въ София. Ни най-малко не се смѫтилъ Ангеловъ, отъ прѣдчувствията на майка си. Съ още по-голѣмо старание се заловилъ той, да се приготви и вече не по домашенъ начинъ, а като воленъ слушатель, — въ III-й классъ на болградската гимназия. На другата година, той пакъ заминалъ за София, кѫдѣто слѣдъ едно малко подготвяние по математиката, постѫпилъ въ Военното училище, което въ 1884 год. свършилъ заедно съ другаритѣ си отъ IV-и випускъ и билъ произведенъ въ чинъ *подпоручикъ*, съ зачисление на служба въ Силистренската дружина.

Слѣдъ явяванието си въ дружината, Ангеловъ взелъ отпускъ и заминалъ да обиди родний си градъ.

Съ каква радость го посрѣщнали роднинитѣ му, а особно майка му и какъ се зачудили прѣдишнитѣ му приятели, които никога не мислили, че отъ извѣстний тѣмъ кржчмаринъ Георги, ще стане нѣкой пѫтъ офицеринъ! Всичкото прѣдишно се забравило и всички се

затекли да видѣтъ и поздравятъ нѣкогашний си приятель съ „добрѣ дошлъ,“ като го распитатъ какъ и какво сторилъ, та достигналъ това си положение. Съ всички, Ангеловъ се отнасѣлъ най-любезно и другарски. Всѣкому расправѣлъ за своитѣ теглила и спромашия, до като свърши училището. А какъ расказвалъ за земята, отъ кждѣто сж дошле тѣхнитѣ бащи! „Ехъ, говорилъ, рай е, а не като тукашнитѣ голи пустини! . . . . . .“ Чудѣли се болградскитѣ Ангелови познаници на неговото постоянство и сладъкъ разсказъ за непозната тѣмъ бащина земя, като го не оставили ни единъ день не посѣтенъ. Радвалъ се и той на всички, като гледалъ, че не съвсѣмъ се изгубили патриотическитѣ чувства, на неговитѣ любопитни съотечественици. Цѣли слова и сказки имъ говорилъ той, изъ българската история, като постоянно твърдѣлъ, да гледатъ и се завжрнатъ въ праздната и райска земя — България.

Всичкитѣ тѣзи нѣща, може би, ще се видѣтъ като измислени, за тѣзи отъ читателитѣ, които не познаватъ лично подпоручика Ангелова, причина за което както сами осѣщаме и исповѣдаме е, блѣдното прѣдаване на всичкитѣ негови думи, взглядове и чувства; но за това, ний се утѣшаваме поне съ тѣзи прѣдположения, че може би, настоящитѣ редове, ще възбудѣтъ желание въ нѣкого отъ по-близкитѣ му познайници, да се заематъ по-добрѣ и обширно описатъ, многого испус-

нати нѣща, за този необикновенъ човѣкъ въ нашата млада армия.

Съ своитѣ взглядове и чувства, повторяме, нѣщо необикновенно е изобразѣвалъ отъ себѣ си подпоручикъ Ангеловъ; и отъ кждѣ той можелъ, да усвои тъй рано, такивъ високи достоинства като: патриотизмъ, чрезвичайно щедрость и най-скромна спестовность! Отъ ничтожната си и кромна заплата, той, сжемѣсечно отдѣлѣлъ по сто лева, всѣка половина отъ които най-редовно пращалъ, на домашнитѣ си въ Болградъ и на зетя си — студентъ въ Одесскій Малороссійскій университетъ. Нека се прибавятъ къмъ това и безчисленно раздаваниттѣ милостни, на тѣзи испаднали негови познайници, които знаяли или само чули за неговата щедрость и сто всичко което може се каза въ това отношение за Ангелова. Всичкитѣ тѣзи негови человѣколюбиви качества, намъ не остава друго, освѣнъ да потвърдимъ и съ факти, като покажемъ на источника отъ кждѣто сме ги добили.

„Защо сж толковъ распилѣвашъ и не помислишъ за себѣ си,“ му писали веднжжъ домашнитѣ, въ едно писмо, на което той отговорилъ: „Ехъ, какво да правя, не могж да откажж на гладни хора. . . . . а знаете ли любезни родители, какво нѣщо е да испадненъ безъ пари мѣжду непознати хора! . . . . . .“

Слѣдъ такъвзи отговоръ, повече мислимъ, ще е излишно, ако се говори за този Ангеловъ взгядъ и понятие, относително „гладнитѣ хора.“ Дългитѣ теглила и голѣма спромашия, вѣроятно сж го направили, да знай истинский „кайметъ на паритѣ,“ както се говори, като ги спестѣва тамъ кждѣто трѣбва и никакъ не жали за да помогне на „гладнитѣ.“

Въ 1885 г. прѣзъ лѣтото, Ангеловъ отново взелъ отпускъ и то не толкозъ за собственна нужда, а за да придружи и заведе до Болградъ, единъ болѣнъ свой другарь — съслуживецъ, подпоручикъ Т. Това, неочекванно идване много зачудило домашнитѣ му, които неволно го запитали, защо тъй скоро е дошелъ? — „Да ви видя и забиколя мѣстото гдѣто съмъ се родилъ, може би за послѣденъ пжтъ,“ билъ отговара на Ангелова. — „Защо тъй говоришъ, а бре синко!“ запитала съ сълзи на очи майка му, която твърдѣ се зарадвала дѣто си дошелъ нейний Георги, като мислѣла, че сега ще го склони нѣкакъ да се ожени. — „Не, Мале, не,“ казалъ Ангеловъ, кога разбралъ плачьтъ, заготванията и желанията на майка си; „настоящий воененъ човѣкъ, не трѣбва да е жененъ. Не ми трѣбва мень жена, да остава подпръ вдовица, ако ме убятъ. Я погледни какво се е размжтило, утрѣ ще забумчетъ топоветѣ, а колко ще е хубаво тогазъ! . . . . . Тъй Мале, такваз свадба искамъ азъ. . . . . .“ — продължилъ по-

сетнѣ Ангеловъ, развжлнуванъ отъ плачьтъ на майка си, за която не оставало да възразѣва нищо повече, освѣнъ да залѣй съ сълзи мрачнитѣ си прѣдчувствия.

Незакъснѣло врѣмето, да ускори сбждѣнуванието на тѣзи прѣдчувствия. Настжпилъ 6-й Септемврий, обявяванието на съединеннето и мобилизацията, слѣдъ която, Ангеловъ билъ назначенъ да командува 15-та рота отъ Дунавский полкъ. Съ въсторгъ посрѣщналъ той, всичкото това. Разсказватъ, нѣмало край на неговитѣ въодушевления, мечтания и пламенни разговори, по случай на станалитѣ сжбития. „Сбогомъ, сбогомъ, за послѣденъ пжтъ: нѣма се вече видимъ!.....“ говорилъ той на приятелитѣ си, кога тръгналъ въ похода за Южна-България.

Съ родителитѣ, братята и сестритѣ си, Ангеловъ се простилъ за винаги, като имъ написалъ долоизложеното писмо, което привеждаме не само като една рѣдкость по съдържанието, но и като документъ за пламеннитѣ и останали въ неизвѣстность чувства на загиналий юнакъ. Ето какъ пише Ангеловъ:

„Здравѣйте, Мили Родители, Братя и Сестри!“

„Получихъ писмото Ви въ г. Ямболъ, но не ми бѣше възможно да Ви пиша отъ тамъ, понеже се готвѣхме за по-нататъшно пжтуване. На 13-й пристигнахме въ г. Самоковъ.

Отъ този градъ Ви проводихъ единъ възелъ отъ деветъ пола, а писмо оставихъ да Ви пиша на другия день, защото ни беше казано, че ще престоимъ единъ день, за да си отпочинатъ сълдатитѣ, но по друга заповѣдъ, на другия день, трѣбваше да тръгнемъ за г. Радомиръ, гдѣто днесь пристигнахме и отъ гдѣто успѣхъ да Ви напиша тѣзи нѣколко редове. До сега не сме имали никакви сблъсквания. Ще ви пиша много, ако ми се удаде нѣкой пжть свободно врѣме. Отъ какъ сме тръгнали отъ Русчукъ, става вече 30 деня какъ пжтешествуваме по Балканитѣ, които отдавно сж покрити съ снѣгъ и колко пжти ни се е дохождало да спимъ: уморени, измокрени, подъ силнитѣ дъждове и Богъ знай още що ни прѣдстои. Сега е минута, сѣкой Българинъ да се покаже, че знай да умрѣ за своето отечество. Ний, българскитѣ юнаци, които носимъ още и почетното име, наречено — солдати, съ натърпение чакаме тъзи минута. Азъ за сега съмъ ротенъ командиръ, командувамъ 15 рота отъ Дунавские полкъ.“

„Не можихъ, мили Родители, да се не просълза, като виждамъ, че отъ първото ми писмо, не Ви било приятно, ако азъ загина и защо? — За милото си отечество, гдѣто сж живѣли мойтѣ дѣди и прадѣди. Азъ не могж вече да вѣрвамъ, че не ще Ви бжде приятно, като отивамъ да умра тамъ, гдѣто трѣбва; моето мѣсто е бойното поле.

Сбогомъ, мили Родители, Братя и Сестри

и ти дворе въ който азъ порастнахъ, може за послѣденъ пжть."

26-й Октомврий 1885 г.
г. Радомиръ.

Георги.

Освѣнъ горѣизложеното писмо, написано на първийтъ листъ, Ангеловъ, пришисълъ още и на вторийтъ, за нѣкой частни и домашни работи, мѣжду които, той споменува, че сребърната си шапка билъ оставилъ въ Русчукъ у г-нъ Христифорова, а другитѣ нѣща — въ г. Силистра, у нѣкой си Тоневи, кждѣто квартирувалъ и останалъ да имъ дължи 4 лева. По-нататъкъ, Ангеловъ, споменува за адреса си, а най-послѣ свърнва така: „Пишете ми и за нѣкой новость отъ Болградъ; не сж толкозъ забравайте, когато азъ се радвамъ."

Нека читателитѣ се произнесжтъ сами за това писмо, което считаме като необикновенно по съдържанието си и по изложенитѣ въ него чувства, още повече, че е писано твърдѣ набързо, а ний ще продъльжимъ да раскажемъ отъ чутите и събрани свѣдения, за по-нататъшний му животъ, тъй като, скоро слѣдъ това настжпило онова врѣме, за което толкозъ мечтаялъ, като казвалъ: „моето мѣсто е бойното поле."

Слѣдъ обявяване на войната, 4-та дружина отъ Дунавский полкъ, въ състава на която влизала ротата на Ангелова, била назначена, да стане въ общи резервъ на Врабчанский

отрядъ, при моста на тъй наименуемото мѣсто „Сѣкирица;“ но прѣди да се расположи, получена била заповѣдь, да се отдѣли една рота и испрати за усилване позицията при с. Ловница, отстояща на крайний лѣвий флангъ на Врабчанската позиция. Не е извѣстно какво е било мнѣнието на дружинне командиръ, като избралъ и назначилъ за самостоятелно дѣйствующа, ротата на подпоручика Ангелова, но вижда се, че той много добрѣ познавалъ способноститѣ на подчиненитѣ си.

Както е извѣстно, най-първитѣ отъ трънский отрядъ, които посрѣщнахж сърбетѣ (Шумадийската дивизия) и издържахж такъвъ опоритъ бой, бѣхж защитницитѣ на Врабчанската позиция. Съ отстжпване тази послѣдната, прѣсичане се и нжтя по Брѣзнишкото шоссе на всичкий Трънский отрядъ, отъ когото съставляваxж часть и Врабчанскитѣ защитници. Само по себѣ си се разбира, че ако това прѣсичание е било опасно за цѣлий отрядъ, то най-голѣма опасность е била за тѣзи, които се намирали на Ловнишката позиция, отстояща доста много на напрѣдъ. При начевание боя, отъ начало, сърбетѣ не забѣлѣзвали, че въ Ловница има нѣщо сериозно, за това и ротата на Ангелова, а сжщо ї една доброволческа дружина, останали безъ никакво дѣйствие, като очаквали само случайтъ. Едва кждѣ вечерьта, 3-й Ноемврий, сърбетѣ, въ съставъ отъ цѣлъ полкъ, открили мѣстонахождението на ротата и добро-

волцитѣ, но срѣщнати отъ силнийтъ имъ огънь, приостановили се, още повече като се било мрькнало и като знаяли, че пжтя за отстживанието на нашитѣ билъ прѣсѣченъ. Вижда се, че съобщението между доброволцитѣ и 15-та рота да се е било нѣкакъ побъркало въ тъмнината, защото, когато доброволцитѣ се извѣстили за опасностьта на положението, то като отстоящи по-близо къмъ Врабча, отстжнили, безъ да съобщетъ на 15-та рота, която прѣспокойно си раставила аванпости и останала да дочаква другийтъ день.

Съмнало се и извѣстени, че имать работа само съ една рота, сърбетѣ, спокойно повели настжпление къмъ нея; но и Ангеловъ знаялъ какъ да постжпи съ това имъ хладнокржвно спокойствие: пусналъ ги на най вѣренъ вистрѣлъ, подиръ което ги обсипалъ съ такъвзи градъ отъ крупуми, щото на сърбетѣ се видѣло тѣсно мѣстото отъ кждѣто дошле. Весело било настроението на ротата подиръ това; множина се смѣяли и хокали бѣгающитѣ сърбе, а самъ Ангеловъ, стоялъ правъ надъ ложоментитѣ. Но сто, като грѣмъ се распжрснало извѣстието мѣжду войницитѣ, че доброволцитѣ ги нѣма и че пжтя за отстживанието е прѣсѣченъ. Ни най-малко не се смжтилъ Ангеловъ отъ това; той си тврдѣ добрѣ обяснилъ положението, макаръ нѣкакъ и да си припомнилъ, че наближава часьтъ, да се сбждне онова мжчително прѣдчувствие, за което той неволно писъ и говорилъ всѣ-

кждѣ на прощаване: „сбогомъ, може би за послѣднъ пжть, нѣма се вече видимъ. . . .“ Съ твърдъ и спокоенъ видъ, заобиколилъ той, войницитѣ си, като внушилъ на всички да го слушатъ безпрѣкословно и като почналъ отново да обстрѣлва, по-осторожно вече настжпающитѣ сърбе, безъ да помисли да заварди себѣ си отъ непрятелскитѣ крушуми, а напротивъ, за примѣръ на подчиненитѣ си, постоянно се качвалъ на ложементитѣ и правешката наблюдавалъ за непрятеля.

„Не се качвайте на шанеца, г-нъ подпоручикъ, ще Ви убиятъ, казали нѣкои отъ войницитѣ, като видѣли, че отъ дѣсний му ржкавъ течало кръвь, но Ангеловъ, никого не слушалъ, като прѣзиралъ опасноститѣ. Така той се удържалъ до 7 часа сутринята на 4-й Ноемврий, къмъ което врѣме, сърбетѣ испратили пратенници, съ прѣдложение да се прѣдаде, тъй като го заобиколили отъ всѣкждѣ.

„Азъ съмъ български офицеринъ и срамъ ще е, ако се прѣдамъ живъ въ ржцѣтѣ на прѣзрѣнитѣ сърбе,“ — билъ отговора на Ангелова, подиръ което, боя, и отъ двѣтѣ неравни страни, се почналъ, съ най-голѣмо ожесточение. Непрятелскитѣ крушуми се спирѣли на нашитѣ юнаци като градъ, при туй, сърбетѣ не закжснѣли да докарятъ и топове. Кждѣ 8 часътъ сутринята, положението на ротата било едно отъ най-критическитѣ; сърбетѣ се приближавали, Ангеловъ билъ раненъ на три мѣ-

ста, а отъ войницитѣ множина лѣжали убити и потънали въ кърви.

„Стадо безъ мърнави овцѣ не бивало," казватъ, на и въ ротата на Ангелова, намѣрили се двамина, които издигнали бѣла кърпа — знакъ, че искатъ да се прѣдаджтъ, но този часъ, два куршума, испуснати изъ Ангелова револверъ, наказали измѣнницитѣ, за примѣръ на другитѣ.

Кждѣ $8^1/_2$ часа, огъня, на останалата шепа наши обезсилени юнаци, билъ почти утихналъ. Но голѣмата часть отъ тѣхъ била избита и изранена, а други, прѣмаляли отъ гладъ, вардалѣли се изъ раскалянитѣ и окървавени траница на ложементитѣ. Самъ Ангеловъ, испродуриченъ отъ куршуми и истекълъ отъ кърви, лежалъ въ несвѣсно положение. Разсказватъ, много се зачудили сърбетѣ, кога видѣли, че въ продължение почти на два дена, тѣ, съ цѣлъ полкъ, имали работа само съ една рота и то подъ командата на подпоручикъ!

Отъ мѣстото на сражението, Ангелова отнесли въ гр. Трънъ, кждѣто слѣдъ дълги старания на докторитѣ, могле да го свѣстетъ.

Макаръ и да не е точно извѣстно, но споредъ разсказитѣ на една бабичка, която е прислужвала въ Трънската болница около подпоручика Ангелова и която е разсказала всичко което чула и видѣла на единъ нашъ приятель офицеринъ, по тѣлото на Ангелова, освѣнъ другитѣ рани, най-опасни сж били

двѣ, отъ крушумъ, при това едната въ корема, а другата подъ ключицата на лѣвото рамо.

Споредъ казванията на сѫщата тази бабичка, името на която нашій приятель не помни, Ангеловъ, слѣдъ свѣстяването си, не е искалъ да приема никакви прѣдлагаеми отъ сърбетѣ лѣкарства, като много се възмущавалъ, гдѣто е останалъ още живъ и заробенъ въ рѫцѣтѣ на „прѣзрѣнитѣ сърбе.“ Колко дена е прѣживѣлъ въ това си положение, точно пакъ не е извѣстно, но споредъ казванията на горѣспомянатата бабичка, вижда се, той да е доживѣлъ до това врѣме, когато нашитѣ войски прѣминали въ настѫпление и когато единъ нашъ отрядъ почналъ да се приближава къмъ г. Трънь. Щомъ се научилъ за това, Ангеловъ, събралъ всичкитѣ си сили и почналъ да говори слѣдующето:

. . . . . „Не се безпокойте г-да сърби, потрайте, нашитѣ войски скоро ще пристигнатъ изъ Румелия и когато се уравнетъ силитѣ, вамъ тѣсна ще се види Българската земя. . . . . Ахъ, защо не съмъ здравъ и тамъ при нашитѣ, за да се опитамъ още веднѫжъ срѣщо тѣзи нищожни сърбе. . . . . .“

Слѣдъ тѣзи думи, Ангеловъ, съ мѫки се изправилъ на кревете си, вижда се да говори правешката, но тукъ вече, настѫпилъ крайтъ на мѫкитѣ му: силитѣ му измѣнили, растрепержалъ се и падналъ, като изпустналъ само единъ звукъ „Ахъ! . . . .“

Така свършилъ днитѣ си, подпоручикъ Ангеловъ, който можаше да бѫде и днесъ живъ, стига само да бѣше по-малко храбръ и гордъ, щото да може да се помири съ това положение: да показватъ отъ послѣ на него, че билъ въ плѣнъ, — а тъй, вижда се, той ясно си обяснилъ, че за мъртвитѣ критика и срамъ нѣма.

Измѫченото му тѣло погребли въ гр. Трънъ, въ черковнийтъ дворъ, като му поставили само единъ дървенъ кръстъ. Въ сегашно врѣме, споредъ както ни съобщава единъ приятель, гробътъ на подпоручика Ангелова, почти се сравнилъ съ земята, а кръстътъ му се расканалъ, тъй щото, въ скоро врѣме може би, не ще може да се знай мѣстото, гдѣто почиватъ останкитѣ, на нѣкогашний славенъ български герой.

Отъ въспоминалнията, които сѫ сторени отъ послѣ за подпоручика Ангелова и въобще избититѣ при г. Трънъ, ний намираме въ в. „Търновска Конституция" (брой 1, 1886 год.), едно антрафиле, въ което се казва, че споредъ както пишѣли отъ Трънъ, на 31-й Декемврий, въ 10 часа сутр. била отслужена паханда за загиналитѣ, въ присѫтствието на всичкитѣ висши и ниски военни чинове отъ Търновскийтъ полкъ, подиръ което, надъ гроба на подпоручика Ангелова, били хвърлени три залпа „салютационни вистрѣли."

Отъ сѫщий вѣстникъ, отъ 5-й Априлий (брой 20), заемаме и излагаме една часть отъ словото, исказано отъ члена на Русенский

Апелативни Сѫдъ, г. Маркова, по случай посрѣщанието на Дунавскиятъ полкъ, въ което, за загиналитѣ, а особенно за подпоручика Ангелова, е казано слѣдуюцето:

. . . . „Дунавске полкъ остави много убити сълдати и офицери. Трима офицери, Ангеловъ, Халачевъ и Бобевъ паднахѫ убити и осемъ ранени, между които и полковий командиръ. Нѣма сражение дѣто Дунавский полкъ да не е участвовалъ, но на всѣкждѣ е излѣзалъ съ слава. Особенно, може да се каже, че най-храбрий офицеринъ — Ангеловъ, който падна, бѣ отъ Дунавске полкъ. Заграденъ отъ всѣкждѣ съ неприятели, раненъ, той се не прѣдаде, ако и да му бѣ предложено три пѫти да се прѣдаде. Той се бори съ шашка и револверъ въ рѫка додѣто не падна и когато сърбскитѣ офицери го обиколихѫ и питахѫ какво иска, той отговорилъ: „Оставете ме да умрѫ спокойно за отечеството си.“ Покойния бѣше едничко подпорка на бѣдната си майка и сестра въ Бесарабия.“

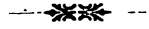

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

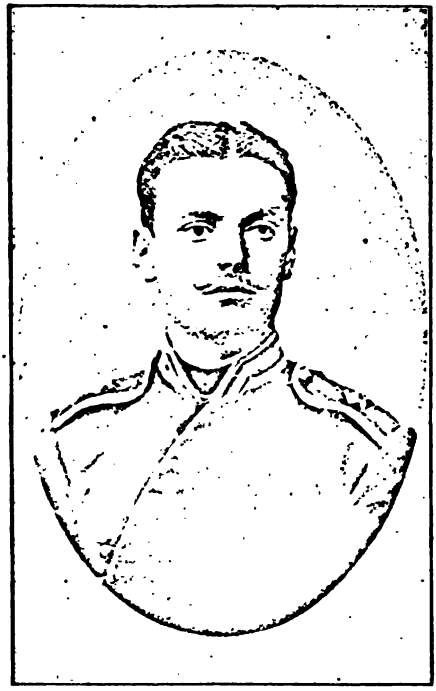

Подпоручикъ Бобевъ.

ПОДПОРУЧИКЪ БОБЕВЪ

Командующий 11-та рота отъ 5-й пѣши Дунавский полкъ.

Мѣсторождението на Ивана Бобева, е село Сарж-гйоль, въ Добруджа *).

Щомъ като по-отраснжлъ, родителитѣ му, селяне отъ средньо състояние, намислили да го настанетъ нѣкждѣ да се научи на занаятъ или стане търговецъ. За тази цѣль, тѣ го завели въ гр. Тулча, кждѣто и настанили при единъ търговецъ, но съ такова условие, щото да може да посѣщава и училището. Какъ е прѣкаралъ тукъ врѣмето и да ли е можилъ да посѣщава редовно училището — не е извѣстно, знай се само, че като слуга и селянче, Бобевъ, билъ твърдѣ послушенъ и внимателенъ къмъ господаря си.

Въ врѣме на войната за освобождението ни отъ турцитѣ, въ Бобева, както и въ по-

*) Въ коя именно година е роденъ, точно не можихме да узнаемъ, тъй като споредъ едно писмо отъ неговъ единъ приятель, въ с. Сарж-Гйоль, както и въ много други български села татъкъ, не се съществували до скоро врѣме метрически свидѣтелства. Послужбений списъкъ, тоже не можехме да видимъ и узнаемъ годината на рождението му, поне споредъ собственитѣ на Бобева исчисления, но споредъ сторенитѣ справки чрѣзъ врѣстницитѣ му — другари, приблизително може се рече, че Бобевъ е роденъ, въ 1863 година.

вечето български младежи, най-първата мисль която се явила е била, да стане воененъ. Това поприще напълно отговоряло на неговитѣ желания, а нѣкъ стройнийтъ редъ, гиздавитѣ конье, формата и въобще блѣсъка на русскитѣ войски, още повече подигали младата му и буйна кръвь. Безъ да гледа или помисли за младие си възрасть, Бобевъ, почнжлъ да търси случай, какъ да достигне пламенното си желание. По съвета, или може би отъ чутите разсказа на познатитѣ, той си съставилъ планъ какъ да дѣйствува, за което се и рѣшилъ да иде и моли нѣкои отъ русскитѣ „големци — командири,“ да го приематъ на служба, но като никждѣ не сполучилъ, съ съкрушено сърдце се покорилъ на сждбата, като се притаилъ при господара си, безъ да му каже нѣщо за своитѣ похождения.

Най-послѣ се дочакълъ деньтъ, за заключванието на мира между Русия и Турция, слѣдъ когото почнало да се чува, че щѣли да събиржтъ войници отъ българчета и че нѣкои отъ тѣхъ щѣли да пращатъ да се учятъ за офицери. Всичкото това, достатъчно било за да възбуди поугасналото Бобево мечтание, а извѣстието, че гр. Тулча и цѣла Добруджа щѣли да бжджтъ дадени на ромжнетѣ, още повече го подкорѣсало и той, слѣдъ като прибралъ паритѣ отъ господаре си, заминжлъ за България.

Цѣли двѣ и половина години се скиталъ Бобевъ изъ България. Кждѣ именно е ходилъ

и какво правилъ прѣзъ това врѣме — не е извѣстно, но вижда се, че младия възрастъ много му бъркалъ. Най-послѣ, на 17-й Октомврий 1880 год. ний го намираме постжилъ въ Софійското Военно Училище, което на 30-й Августъ 1883 год. свършилъ съ другитѣ си. отъ IV-й випускъ, като билъ произведенъ въ чинъ *подпоручикъ.*

Отъ училището, Бобевъ билъ зачисленъ на служба, въ бившата Силистренска № 23 дружина, слѣдъ пристиганието въ която. взелъ отпускъ и заминалъ да обиколи родното си мѣсто въ Добруджа.

Слѣдъ отпуска и завръщанието въ дружината си, Бобевъ билъ назначенъ за младши офицеръ и споредъ както ни съобщава единъ неговъ тогавашенъ другарь, съ особенно старание и усърдие се заловилъ да обучава подчиненитѣ си войници, при туй, съ добрата си и разумна относка, скоро и напълно спечелилъ любовьта и довѣрието на подчиненитѣ си.

Въ частнійтъ животъ и отношения съ съслужившитѣ, казва сѫщий неговъ познайникъ — другарь, той билъ твърдѣ веселъ и дружелюбенъ, а особенно съ подпоручицитѣ Ангелева и Халачева, съ които макаръ и за кѫсо врѣме, но тъй се билъ здружилъ, щото всички ги наричели „нераздѣлима троица.“

Но такъвъ веселъ и безгрижанъ начинъ прѣкаралъ Бобевъ двѣ годиниата си служба, до като най-послѣ, настжпило врѣме, да се измѣни този му еднообразенъ животъ. Извѣ-

стията за съединението, мобилизацията, оттеглюването на русскитѣ офицери — всичко едно подиръ друго, като вихръ се прѣнесло прѣдъ очитѣ му и той, както и мнозина, най-неочаквано билъ назначенъ да командува 11-та рота отъ Дунавский полкъ. Съ необикновенна — свойственна на младостьта му енергия, заловилъ се Бобевъ, да обучава и подготвя попълнената си съ запасни войници рота, за прѣдстоящитѣ дѣйствия, като замѣчталъ и си припомнилъ, че най-послѣ дошло е това врѣме, да вземе и той участие въ чуванитѣ, но не видени сражения, побѣди и слава на бойното поле. Съ трѣскава бързина се приготвилъ той, къмъ прѣдстоящийтъ походъ и заедно съ полкътъ, заминалъ за Южна-България, кждѣто влѣзълъ въ състава на Ямболский отрядъ. По-послѣ, слѣдъ измѣняването на политическитѣ обстоятелства, 3-та дружина, въ която влизалъ и подпоручикъ Бобевъ, била заблаговрѣменно прѣмѣстена къмъ сърбската граница, кждѣто ги и заварило обявяването на войнята.

Първото сражение, въ което Бобевъ взелъ участие е било подъ Врабча, на 3-й Ноемврий, като е влизалъ въ състава на отряда, когото командувалъ флигель-адютантъ капитанъ Мариновъ, отъ биографията на когото — ако си припомнятъ читателитѣ — той, кждѣ вечерьта на 3-й Ноемврий, бѣ събралъ двѣ респоканали роти и атакува сърбетѣ при мѣстностьта „Сѣкирица.“ Едната отъ тѣзи роти — 11-та, бѣ

на подпоручика Бобева. Само отъ това обстоятелство: извѣстната всѣкому безредица, въобще при отстѫпване, съпрѫжено и съ извѣстна неполука, може се заключи колко е билъ находчивъ и распорѣдителенъ подпоручикъ Бобевъ, като можилъ да одържи въ редъ ротата си, подиръ всичкитѣ дневни неполуки; а знае се сѫщо, каква полза имà тази атака, която слиса сърбетѣ и неизказано облегчи положението на другитѣ наши части. Подиръ това, намъ не остава да кажемъ друго, освѣнъ че, ако славата за единъ подвигъ, трѣбва да бѫде справедливо раздѣлена междѣ всичкитѣ участници които сѫ я спечелили, то най-добрий дѣлъ — слѣдъ инициятора — капитана Маринова, трѣбва да се падне на храбрий подпоручикъ Бобевъ, който, подиръ всичкитѣ дневни неполуки, билъ готовъ да изпълни заповѣдитѣ на началника си, като и отишелъ въ атака.

Слѣдъ 3-й Ноемврий, Бобевъ, отстѫпилъ съ ротата си, при защитницитѣ на сливницкитѣ позиции, като взелъ още на 5-й Ноемврий участие въ боя, а на 6-й — учествовалъ при прѣслѣдването сърбетѣ на центра.

Най-послѣ, настѫпилъ и 7-й Ноемврий, день злочестенъ за мнозина български синове, въ туй число и за подпоручика Бобева. Вижда се, че неговата сѫдба го прѣслѣдвала да върви едноврѣменно, рѫка подъ рѫка, съ храбрий капитанъ Мариновъ, съ полѣтъ на когото, той, трѣбаше да вземе участие при атакуването

послѣднитѣ двѣ чуки на висотитѣ „Три-уши.“ Благополучно достигналъ той, до втората чука, но увлеченъ отъ общие ентусиязмъ, виковетѣ „ура“ и звуковетѣ на „Шуми марица,“ безъ замедление повелъ ротата си кждѣ трѣтята чука. До кждѣ именно е достигналъ — намъ не е точно извѣстно, но отъ събранитѣ свѣдения, тадѣва именно, около третята чука, непрятелски куршумъ го сполучливо ударилъ и смъртелно повалилъ на земята.

Добититѣ горѣизложени свѣдения, ний почерпнахме отъ писмото на единъ Бобевъ познайникъ отъ дѣтинството му, а сѫщо и отъ разсказитѣ на единъ участникъ на 7-й Ноемврий, който макаръ и да дѣйствувалъ близо около „Три-уши,“ повече отъ това, нищо друго не можа да съобщи, понеже билъ на друга страна и увлеченъ отъ общий ентусиязмъ на прѣслѣдването, неможилъ даже да го види за послѣденъ пѫть. Но ний се надѣваме, че съслуживцитѣ и съучастницитѣ по бойното поле съ подпоручика Бобева г. г. офицери, не ще закъснѣятъ да добяватъ и опишетъ по-подробно — особенно послѣднитѣ минути отъ живота, на тъй скоро забравений си храбръ другаринъ.

HAUPTBIBLIOTEKA

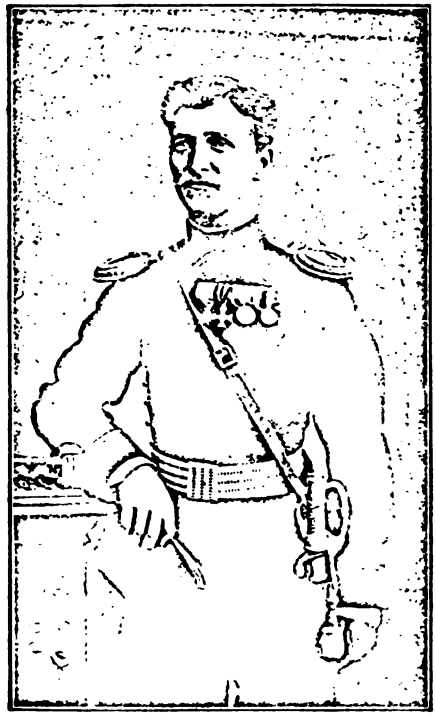

Подпоручикъ Халачевъ.

ПОДПОРУЧИКЪ ХАЛАЧЕВЪ

Командующий 14-та рота отъ 5-й пѣши Дунавский полкъ.

Първи отъ офицеритѣ, които загинѫ въ боя при Тръвнь, на 3-й Ноемврий, бѣ подпоручикъ Костадинъ Григоровъ Халачевъ, роденъ на 22-й Януарий 1861 година, въ г. Свищовъ.

Още отъ дѣтинството си, Халачевъ се отличавалъ съ своя буенъ и живъ характеръ. Макаръ и да слѣдвалъ въ Свищовското градско училище, ученето не му се падало твърдѣ присърдци; най-любимитѣ му развлечения се състоели отъ таквизъ нѣща, които имали повечето воинственъ характеръ и игри: на роби, прѣвзимание царство, мѣрение съ пращови, плавание по Дунава и пр., — сѫ били най-любимитѣ развлечения на малкие Коста, което ний приписждаме за това, че тѣзи именно невинни развлечения, имали отъ послѣ голѣмо влияние, въ по-нататшното направление на неговий животъ.

Когато Халачевъ по-отрасналъ, тѣзи му игри и развлечения взели да ставатъ твърдѣ сериозни, като се присъединило къмъ тѣхъ и понятието, че робуваме подъ турцитѣ, че

трѣба да се освободимъ отъ тѣхъ, къмъ което още повече го распалвало пѣянието на запретенитѣ бунтовнишки пѣсни. Не билъ Халачевъ отъ тѣзи, които да се ограничатъ само съ едно пѣяние и разсказвание на чутитѣ нѣща за хжшоветѣ изъ Балкана и пр. Скоро той, почналъ да прилага всичко чуто и въ дѣйствие, за което събиралъ другаритѣ си врьстници и въ похожденията си по лозята и край Дунава, често почналъ да влиза въ сериозни сблъсквания съ бабанитѣ турчета. Тѣзи сблъсквания, най-послѣ и станали причина, за да напустне, той, внезапно, родний си градъ.

Еднжжъ, той се срѣщнжлъ насамѣ съ едно турче, което твърдѣ му съперничало и противъ което той ималъ страшна омраза. Въспользуванъ отъ случая, Халачевъ се хвърлилъ отъ горѣ му и тъй наченалъ да го мачка, щото никакъ не забѣлѣзалъ, кога рукнала кръвь, изъ разцѣпената глава на противника му. Опланенъ за послѣдствията отъ този си подвигъ, Халачевъ, много не му мислилъ, а като сриталъ още нѣколко пжти прѣмрѣлий си противникъ, взелъ пжтя прѣзъ замржзналий Дунавъ и отишелъ въ спасителната Ромжния, въ г. Зимничь. Тукъ, той се срѣщналъ съ единъ свой сродникъ, комуто расказалъ за случившето се и който, за по-голѣма безопостность, прѣпратилъ го въ Турно-Могурели, като и настанилъ да слугува при господарь. Какво правилъ и какъ се примирилъ тукъ,

съ новото си положение — не е извѣстно, но вижда се, че буйний му характеръ, не го оставилъ на миръ — още повече въ свободната Ромжния. Скоро слѣдъ това, начинало се Херцеговинското възстание, а по-послѣ — и Турско-Сръбската война въ 1876 год. за които той, распитвалъ и слѣдѣлъ съ особенно внимание, като най-послѣ рѣшилъ да замине съ доброволцитѣ за Сърбия, безъ даже и да помисли за своята младость. Нищо не помогнали съвѣтитѣ на господаря му, който, за по-добрѣ, съобщилъ на братя му Юрдаке, проживаюцъ въ единъ близъкъ ромжнски градецъ. Голѣми били стараниата на доцлийтъ братъ, додѣто убѣдилъ рѣшителний Коста, да не заминава за Сърбия и почака поне да по-отрасне, което не било за дълго врѣме, защото не се изминала една година и ето че се начнала Руско-Турската война. Напаренъ отъ прѣдийната грижливость на господаря и брата си, Халачевъ, знаялъ сега какъ да дѣйствува и единъ день, безъ да каже нѣщо нѣкому, заминалъ за Плоецъ, кждѣто се записълъ въ редоветѣ на формируюцето се тогава, първо българско опълчение.

На 18-й Юний 1877 год. подиръ тригодишно скитание, Халачевъ се явилъ заедно съ опълчението въ роднийтъ си градъ. Нѣмало сега вече, кой да го разубѣждава или съвѣтва да не ходи; всичкото било нагласено както трѣба, а опнатитѣ войнишки дрѣхи, лъснати и набърчени дълги ботуши, правѣли

множина, даже и да завиждатъ на седемнайсетъ годишний Коста, който съ накривенъ калпакъ се расхождалъ изъ свищовскитѣ улици.

Съ голѣмо нетърпѣние чакалъ Халачевъ деньтъ, да замине и по-отблизо види доносившето се гърмение на топоветѣ и пушкитѣ. Не закжснѣло да дойде това врѣме и опълчението на скоро било отправено за Шипка.

За голѣмо съжаление, намъ не можа да се падне послужбенийтъ списъкъ на покойние, за да видимъ по-подробно, въ какви дѣла и сражения е влизалъ; знай се само, че той прѣкаралъ до край всичкитѣ лишения и опасности при защита на Шипка, тази Шипка, която самитѣ освободители признахж, че съставлявала единъ отъ най-важнитѣ стратегически пунктове, за което и учредихж за храбритѣ й защитници, особенни сребърни медали.

Отъ послѣ, когато русскитѣ войски прѣминали въ настжпление, Халачевъ, билъ раненъ въ ржката — подъ Шейново, но това никакъ не му послужило за причина да излѣзе изъ стройтъ. За тази му храбрость и юнашко търпѣние, той билъ награденъ, съ русскийтъ Георгиевский орденъ „за храбрость“ отъ IV степень, къмъ когото отъ послѣ, билъ присъединенъ и българскийтъ воененъ орденъ „за храбрость,“ отъ сжщата степень.

Слѣдъ свършване на войната и распускване на опълчението, Халачевъ, съ обкичени отъ кръстове и медали гърди, завърналъ се въ роднийтъ си градъ. Трѣбало да

се помисли и за бъдещето, а той, до сега, не научилъ нищо такова, което да му помогне въ прѣпитанието. Нѣмало какво друго да прави, освѣнъ да се настани при братята си и залови съ търговия, макаръ тя твърдѣ да не му се харесвала.

Скоро дотѣгнала на Халачева еднообразната търговска монотонность и той, ясно си обяснилъ, че само войнишкиятъ животъ, изпленъ съ разнообразия, опасности и приключения, може да му бъде съотвѣтствующе по характера занятие. Съ свойственната си смѣлость, рѣшителность и енергия, Халачевъ, безъ много размишления, напустналъ търговията и заминалъ за София, кждѣто си наелъ учитель и почналъ да се приготвя за постжпване въ Военното училище. Силната воля и постоянство, му помогнали да се не спрѣ прѣдъ никакви мжчноти и най-послѣ, на 17-й Септемврий 1881 год. той, постжпилъ въ Военното училище, което на 30-й Августъ 1884 год. свършилъ и билъ произведенъ въ чинъ *подпоручикъ*, заедно съ тѣзи офицери, които съставляватъ V-й випускъ.

Отъ училището, Халачевъ билъ назначенъ на служба въ Силистренската дружина, която при формирането на полковетѣ, влѣзе въ състава на Дунавскиятъ полкъ.

Не се забавило врѣмето, да остави Халачева въ спокойствие, за да се порадва на новото си положение; едва се изминала една година и ето, че се обявило съединението, на-

ченала се мобилизацията и той, билъ назначенъ да командува 14-та рота.

Като опитенъ и закаленъ въ бойоветѣ, всичкитѣ извѣстия по съединението, Халачевъ посрѣщналъ съ голѣмо хладнокръвие, което твърдѣ очудвало вълнующитѣ му се млади другари. Най-подиръ, слѣдъ толкозито дълги странствования съ полкътъ изъ Южна и Сѣверна България, сждбата го спрѣла тамъ, дѣто трѣбало да бжде неговиятъ край. Падналъ се той, въ състава на Трънскиятъ отрядъ, въ боя на 3-и Ноемврий, резултатитѣ на когото сж добрѣ извѣстни на читателитѣ, отъ прѣднитѣ биографии. Разсказватъ, че голѣмо било възмжщението на подпоручика Халачева, отъ постжпката на разбѣгалитѣ се опълченци, но той, ни най-малко не се отчаялъ отъ това критическо положение: събралъ си ротата и се расположилъ да прѣкрий отстжплението на другитѣ наши части. Като отстоящъ найблиско отъ неприятеля, въ това именно врѣме, Халачевъ, забѣлѣзалъ опитването на сърбетѣ, да заплѣнетъ единъ нашъ обозъ и транспортъ; безъ ни най-малко да мисли за своята малочисленность, той, повелъ ротата си, да спасѣва обоза, но въ ползувани отъ това, сърбетѣ му прѣградили пжтя на отстжпването, когото той, трѣбало да пробий съ открита сила.

Стремително, Халачевъ, повелъ ротата си въ атака, макаръ и да билъ вече раненъ въ една ржка. Още малко оставало да си пробий пжтъ и

отърве отъ плѣняване, но сто, непрятелски вѣрно пуснатъ крушумъ, го одарва право подъ лжжичката, като му пронизва черниітъ дробъ. Падналъ той и на часа билъ понесенъ отъ вѣрнитѣ си войници, които не искали да оставѣтъ въ непрятелски ржцѣ, любимиітъ си ротенъ командиръ. Тъй тѣ, достигнали до Тръненкиітъ мостъ, кждѣто се спрѣли да видѣтъ и помогнатъ съ нѣщо на умирающий юнакъ, къмъ когото пристжпили най-адски и и невиносими мжки. Събралъ той, послѣднитѣ си сили и поискалъ вода, за да порасквасн прѣгорѣлитѣ си уста. Всички нажалило това, всички знаяли, че само една глътка вода, е въ състояние да прѣкъсне минутно живота му, но нѣмало какво да се прави: буйното шуртене на кръвьта изъ страшната рана, ясно показвало на всички присжтствующи, че всѣко опитване да се продължи такъвъ животъ, ще е само едно продължително увеличение на страданията му. Дали му да се напий съ вода, подиръ което той на часътъ изджхналъ.

Тѣлото на Халачева, натварили на собственний му конь и го отнесли въ г. Тръвь, кждѣто на скора ржка погребли въ една градина, срѣщу Трънската болница.

Въ 1886 г. братътъ на поднорученика Халачева — Юрдаки, отишелъ въ г. Тръвь, за да види и узнай мѣстото дѣто почива нѣкогашний буенъ Коста, като се распорѣдилъ, да

обгради гроба му, а сѫщо и постави желѣзенъ кръстъ съ портрета му.

Забѣлѣжително е стеченето на едно обстоятелство, което се отнася до живота и на тримата загинѫли храбри подпоручици отъ Дунавскійтъ полъ: Ангелова, Бобева и Халачева. И тримата тѣ, отъ самото начало, както видѣхѫ читателитѣ, били зачислени въ Силистренската дружина и макаръ подпоручикъ Халачевъ да дошелъ една година покъсно, но тѣ се сдружили и живѣли тъй нераздѣлно мѣжду си, щото другаритѣ имъ често се шегували и наричели „нераздѣлима троица.“ Сѫдбата, вижда се, не забравила никого отъ тѣхъ, като наредила щото, останкитѣ на Ангелова и Халачева да почиватъ близко единъ до други, а третійтъ — Бобевъ, да закъснѣй малко, само за да разбере и види исхода на войната, за да имъ занесе извѣстието за побѣдата.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

обгради гроба му, а сѫщо и постави желѣзенъ кръстъ съ портрета му.

Забѣлѣжително е стеченето на едно обстоятелство, което се отнася до живота и на тримата загинѫли храбри подпоручици отъ Дунавскиѝтъ полъ: Ангелова, Бобева и Халачева. И тримата тѣ, отъ самото начало, както видѣхѫ читателитѣ, били зачислени въ Силистренската дружина и макаръ подпоручикъ Халачевъ да дошелъ една година по-късно, но тѣ се сдружили и живѣли тъй нераздѣлно мѣжду си, щото другаритѣ имъ често се шегували и наричели „нераздѣлима троица.“ Сѫдбата, вижда се, не забравила никого отъ тѣхъ, като наредила щото, останкитѣ на Ангелова и Халачева да почиватъ близко единъ до други, а третиѝтъ — Бобевъ, да закъснѣй малко, само за да разбере и види исхода на войната, за да имъ занесе извѣстието за побѣдата.

Подпоручикъ Сокеровъ.

ПОДПОРУЧИКЪ СОКЕРОВЪ

Командующий 13-та рота отъ 2-й пѣши Струмский полкъ

Ганчо Неновъ Сокеровъ, е роденъ, на 8-й Ноемврий 1864 г. въ гр. Дрѣново.

Баща му, като развитъ и състоятеленъ человѣкъ, не искалъ да остави любимийтъ си синъ, само съ възпитанието което можелъ да му даде въ Дрѣново, а за да го осигори и отъ къмъ военната повинность, на която синъ му подлежалъ, той го испратилъ въ ст. София, кждѣто на 17-й Октоврий 1880 година, постжилъ въ Военното училище.

Въ училището, подпоручикъ Сокеровъ останалъ три години и на 30-й Августъ 1883 година, слѣдъ като издържалъ установений екзаменъ, билъ произведенъ въ чинъ *подпоручикъ,* съ назначение на служба, въ бившата Радомирска дружина, която отъ послѣ влѣзе въ състава на бивший Струмский полкъ.

Въ врѣме на мобилизацията, Сокеровъ е получилъ да командува 13-та рота, съ която, слѣдъ начевание на военнитѣ дѣйствия, на 5-ий Ноемврий, влезалъ въ състава на нашето дѣсно крило при Сливница. На 6-й Ноемврий, сърбетѣ, подиръ неполуката си срѣщу наший дѣсенъ флангъ, който, както е извѣстно,

неочаквано прѣмина и въ настѫпление, дѣйствували сѫ твърдѣ усиленно съ своята артилерия. Въ тази именно артилерийска прѣстрѣлка, подпоручикъ Сокеровъ, е раненъ съ пърче отъ граната, въ долнята часть на дѣсний кракъ, подиръ което билъ, отправенъ на лѣкуване въ ст. София.

Отъ начало раната му се показала твърдѣ легка и почти почнала да заздравява, но съвсемъ неочаквано — подиръ два дена, тази незначителна рана се подновила и показала въ всичкиятъ си ужасъ. Страшниятъ бичь на нещастнитѣ ранени, оставени безъ сериозно лѣкуване, този бичь — гангрената, се показалъ въ незначителната рана съ всичката си грозотия и на 10-й Ноемврий, Сокеровъ, починалъ посредъ най-тежки и адски мѫки.

Тѣлото му погребли на другия день — 11-й Ноемврий, въ Софийскитѣ гробища. Това врѣме, всѣкой можа сега да си припомни. Всички тогава се радвали, за тъй чудното обръщание на военното щастие и едвали е имало врѣме, да се мисли за тѣзи, на които се паднало да испиетъ горчивата смъртна чаша. Както и да бѫде, но като завършваме тъй на кѫсо биографията на подпоручика Сокерова, ний ще споменемъ само за едно нѣщо, което е: че макаръ и въ столицата, но сега, едва ли може се намѣри нѣкой, който, *навѣрно* да покаже мѣстото, дѣто почиватъ останкитѣ, на тъй мълчеливо погребений герой.

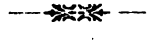

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

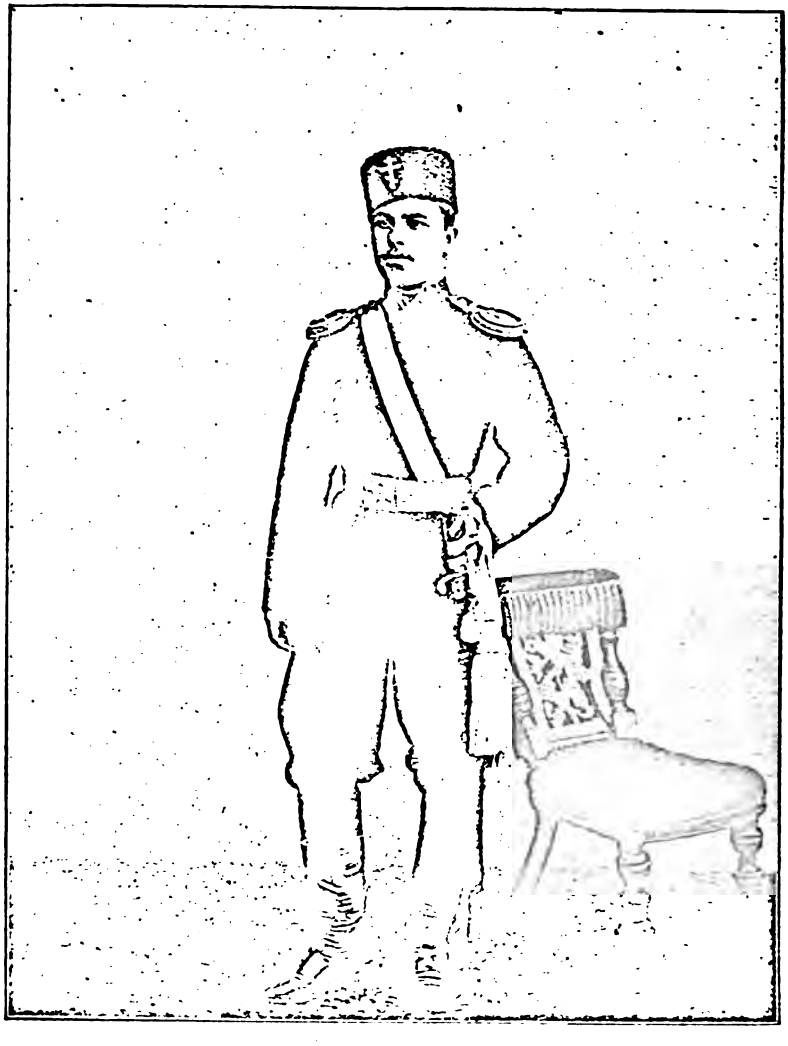

Подпоручикъ Папанчевъ.

ПОДПОРУЧИКЪ ПАПАНЧЕВЪ

Отъ 7-й пѣшій Преславскій полкъ.

Александръ Папанчевъ, е роденъ, на 27 Февруарій 1864 година, въ гр. Сливенъ, отъ родители съ твърдѣ оскждно състояние.

Баща му, като твърдѣ бѣденъ человѣкъ и съ много дребни дѣца, намислилъ, щомъ като по отрастне първійтъ му синъ, да го даде да учи нѣкой занаятъ; обаче, майка му, не искала да се примири съ това печално бждъще за своя любимецъ.

Всѣкому е извѣстно, че самоотвержението и усилений трудъ на майкитѣ, сж били, най-главнитѣ виновници въ въспитанието въобще на чадата имъ. На тѣхъ, които отхранватъ и въспитватъ дѣцата си сами, е потрѣбно не по-малко твърдость, усърдие и постоянство. Майката на Папанчева, е била отъ онѣзи, които побѣждавали всички лишения и прѣпятствия съ засмѣно лице, като вършжтъ най-тежкъ трудъ, само и само да достигнатъ цѣльта си. Тя е работѣла деня и нощя; спечеленитѣ пари давала за облекло и учебници на сина си и

ето най-послѣ, нейнне хубавецъ, не само можилъ да се подготви въ Сливненското училище, но и постжилъ въ Софийското — Военно, което на 30-й Августъ 1884 година, свършилъ и билъ произведенъ въ чинъ *подпоручикъ*, като и станалъ твърда подпорка на цѣлото си семѣйство.

Таквизъ сж били резултатитѣ отъ голѣмитѣ грижи на майката на подпоручика Папанчева, който, слѣдъ произвеждането въ офицерски чинъ, взелъ отпускъ и се завърналъ въ родний си градъ, за да й се покаже, като единственно ней дължащъ за това си положение.

Какви сж били радоститѣ на бѣдната майка, когато видѣла нѣкогашний си малъкъ синъ: израсналъ, расхубавѣлъ и стѣгнжтъ въ красива офицерска форма; да ли има по-голѣмо щастие за една майка отъ това, да бжде тъй наградена за своитѣ грижи и старания! Много сж тя радвала на своя хубавецъ, чудяла се и незнажла съ какво да му угоди, като никакъ не осѣтила, кога е изминало врѣмето и нейний Александръ, почналъ да се стѣга за обратно възвржщание въ полкътъ си. Неприятна била тази раздѣла, която тя почувствовала, че може би да е за послѣденъ пжть, но нѣмало какво да се прави. Скоро, разумната майка, разбрала, че освѣнъ дългътъ, когото трѣбва да иматъ синоветѣ къмъ родителитѣ си, има и други дългъ, когото считатъ по-

високъ и свѣтъ — дългъ къмъ отечеството. Съ съкрушено сърдце се простила тя, съ своя любимецъ, като му напрѫжчала да я не забравя и по-често пише.

Не билъ подпоручикъ Папанчевъ отъ тѣзи, които да не съзнаватъ, кому дължатъ за своето положение. Прѣзъ всичката си битность като офицеръ — всичко една година, той, съ най-голѣма точность, ежемѣсячно, отдѣлялъ повече отъ половината си платка, която пращалъ на майка си, за да облегчи сиромашкото ѝ положение — работение людска работа. Но не било сѫдено на злочестата майка, да се радва дълго; скоро настанало врѣме, което гудило край на нейното щастие, това щастие, което въ таквизъ случаи, само прави свѣтътъ да го проклина, за тъй късото му появяване.

Разнесло се извѣстието за съединението и се начело размѫрдването на войскитѣ по границитѣ. Настѫпилъ редъ и за подпоручика Папанчева, да тръгне и той за война. Всичкото това съ нѣма мълчеливость и скрити сълзи е посрѣщнала бѣдната Папанчева майка, мѫчена отъ грозни прѣдчувствия, които се стараѫла да скрий отъ другитѣ.

Да видимъ сега, какъ е посрѣщналъ всичкото това младинтъ Папанчевъ, когото необяснимо зарадвали тѣзи извѣстия за народното движение.

Въ дългитѣ походи съ полкътъ си, мла-

дній подпоручикъ, мисленно почналъ да търси изъ Българската история, имената на славнитѣ ѝ поборници за нашата свобода, тѣхната геройска смърть и безсмъртна слава. Прѣдставилъ си Папанчевъ, че той, може да бѫде сѫщъ герой: хладнокръвенъ, храбръ и да прѣзира смъртьта тъй — както и съотечественника му, Хаджи Димитръ войвода.

Най-послѣ, не закъснѣло врѣмето, което трѣбало да осѫществи тѣзи мечтания. Неустрашимо, подъ най-адското пукание на гранатитѣ и пищение на куршумитѣ, Папанчевъ, като соколъ лѣтѣлъ на всички страни съ разярениій си конь. Негова примѣръ, хладнокръвие и безгрижность, очудвали и заразѣвали всичкитѣ му другари. Малко е участвовалъ въ сраженията подпоручикъ Папанчевъ, но тъй славно, щото не на празно другари тѣ му, сѫ осѣтили такъвъ тѣжъкъ ударъ въ неговото изгубвание.

Подробноститѣ за славната му смърть, ний заемаме отъ скърбното извѣстие, което полковнійтъ му командиръ, испратилъ до родителитѣ му и което слѣдъ като излагаме въ всичката първообразность, завършваме биографията му.

Ето какво е чувствувалъ и написълъ командирьтъ на Прѣславскійтъ полкъ, Капитанъ Диковъ, слѣдъ загубата на храбврійтъ си офицеринъ:

Ломъ-Паланка, 18 Февруарий 1886 год.

До многоуважаемитѣ родители

на

Покойния нашъ другаръ и братъ

АЛЕКСАНДРЪ ПАПАНЧЕВЪ.

„Съ голѣмо прискърбие и сълзи на очи ималъ съмъ нещастието, да оплача заедно съ Васъ, любимия Ви синъ, моя личенъ другаръ и душата на нашето офицерско общество. Да, незабвения АЛЕКСАНДРЪ, падна *геройски* подъ Сливница, за славата на България! Вѣрвайте, че плача и пиша настоящето. Надали нѣкого азъ тъй съмъ обичалъ, надали нѣкого други тъй сж гледали съ уважение, прѣпълнено съ душевно сърадвание, както Вашия любимъ синъ АЛЕКСАНДРА, героя отъ нашата война. Но той положи коститѣ си, на които се въздигна славата на България. Да, намъ ни е жалко за неговата цвѣтуща младость, за неговия ликъ, за всичкото негово сжщество и ний плачемъ. . . . . Но ний, а особенно Вий, се гордѣимъ, че сме имали синъ и братъ, който умѣ гордо и величественно да стои противъ врага и който съ своята и заедно съ кръвьта на своитѣ братя, искупи слава, благоденствие и добръ животъ на милиони, като него сжщества. О! тъй като е хората не плачатъ, а гордо исповѣдатъ, че сж

отхранили синъ, който не се е крилъ изъ мини дупки, когато отечеството му пропадаше, който не е билъ нищожество, но както казахъ, смѣло се опълчи противъ врага и доказа, че той е синъ на родители, които съ благоговѣние трѣба да гледаме. Слава Вамъ, че сте отхранили такъвзи синъ. Присъединявамъ се и азъ къмъ Вашето тържество, ако и печално, но заслужвающе всѣка похвала. *Вѣчна ти память незабравимий нашъ герой, миръ праху твоему храбрий товарище.*

„На 3-й Ноемврий, Александръ, участвова въ боя подъ Драгоманъ съ една дружина. Прѣзъ нощьта, ний отстѫпихме на Сливницката позиция. 4-та дружина, съ която бѣше синъ Ви, зае Прѣславские редутъ. На 4-ий Ноемврий нѣмаше сражение. На *5-й Ноемврий*, неприятеля съ адски артиллерийски огънь обстрѣлваше редута. Хиляди гранати и крушуми падахѫ въ него. Нито единъ крушумъ, нито една граната не смутихѫ спокойствието на Александра, който като истински герой ги прѣзираше. Крушумитѣ и топоветѣ, които убийствено раздиратъ ухото и расширѣватъ нервитѣ, бѣха за него играчка. Той си бѣше тъй веселъ, като че е на свадба и хиляди души които го гледатъ, се ободрѣватъ и начеватъ и тѣ да прѣзиратъ смъртьта. По едно врѣме, съ свойственната нему безстрашность, отива при нашъ единъ топъ (2 топа имаше въ редута) и заедно съ батарейния командиръ, Капитанъ Данаджиевъ, съперникъ по храб-

остьта съ Александра, начепали да наблюдаватъ, гдѣ падатъ нашитѣ гранати, като стоели адъ топа. Хвърлили и се исправили да видѣтъ, гдѣ ще падне гранатата, но въ това врѣме, непрятелския топъ гръмва и непрятелската адска граната не закъснѣва: падва на нашия топъ, счупва го и убива трима души. Убити сж отъ една и сжща граната: Капитанъ Данаджиевъ, Вашия синъ и единъ войникъ. На Капитанъ Данаджиевъ, първе отнесе главата, на Вашия синъ първе пада въ корема му, а на войника — всичкитѣ кости строшени. Ето какъ бѣше ужасната смърть на тѣзи герои. Нито единъ не продума ни дума — моментална смърть! Вашия синъ отнесохж на Сливница и тамъ почиватъ коститѣ му. . . . . .“

Команд. 7-й Прѣславскій полкъ:

Капитанъ Диковъ.

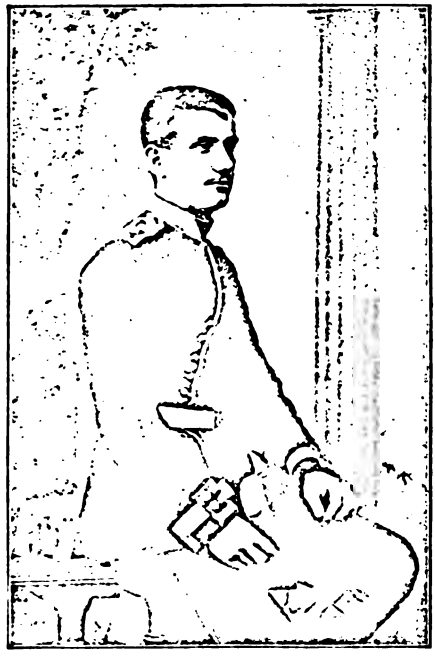

Подпоручикъ Цанковъ.

ПОДПОРУЧИКЪ ЦАНКОВЪ

Командующий I-ва рота отъ 2-й пѣши Струмский полкъ.

Първийтъ убитъ офицеринъ, отъ бившиий 2-й пѣши Струмский полкъ, — па не само въ тази полкъ, но и въ цѣлата българска армия — бѣ, подпоручикъ Константинъ Ивановъ Цанковъ, роденъ въ гр. Гюргево (Ромжния), въ 1864 година.

Покойниийтъ е постжилъ на служба на 10-й Юний 1881 година, съ зачисление да слѣдва направо курсътъ на Военното училище, което на 30-й Августъ 1884 година, свършилъ и билъ произведенъ въ чинъ *подпоручикъ*, заедно съ другаритѣ си отъ V-й випускъ.

Не сварилъ Цанковъ да се ономни отъ първитѣ впечатления на новото си положение и сто, че настжпило врѣме, гдѣто той, трѣбало да упражни всичко за което се готвилъ. Наченала се мобилизацията и него го назначили да командува I-ва рота, съ която, слѣдъ разяснение на политическитѣ обстоятелства — кждѣ 15-й Октомврий, влѣзалъ въ състава на Изворский отрядъ, който трѣбаше да дѣйствува и пази най-крайний дѣсний флангъ на нашата армия.

До начеване на военнитѣ дѣйствия, всичкитѣ части на отряда сѫ занимавали съ укрѣпяване избранитѣ си позиции; ротата на подпоручика Цанкова, се паднала на мѣстностьта „Цвѣтковъ гробъ,“ притежатель на която е билъ нѣкой си селянинъ Цвѣтко, изъ ближното с. Коломница и стопанинъ на кѫщата, въ която се остановилъ Цанковъ на гости, при първото си пристигане въ селото.

Слѣдъ начеване на непринятелскитѣ дѣйствия, които тукъ сѫ били най-рано, понеже, сърбетѣ, именно срѣщу този отрядъ измислихѫ толкози шумното и въображаемо нарушение на своята територия, — на 1-й Ноемврий вечерьта, цѣлъ сърбски полкъ повелъ настѫпление, срѣщу дѣсний флангъ на нашата позиция, въ която билъ расположенъ съ ротата си и Цанковъ. Юнашки е издържалъ отряда всичкитѣ опитвания на сърбетѣ и съ дружнитѣ си залпове, заставилъ ги, да отстѫпетъ. На другийтъ день рано сутриньта, сърбетѣ отъ нова повели настѫпление и спорѣдъ разсказа на очевидци — другари на покойнийтъ, тъкмо въ 7 часа, Цанковъ е почналъ да командува на една своя полурота, съ цѣль да даде залпъ по откривнитѣ се непринятелски части. Всичко било указано и пекомандовано, останало да се каже само „пли,“ но въ този именно моментъ, злодѣйски куршумъ го ударилъ право въ челото и смъртелно повалилъ въ ложемента.

Какво е било по-нататъшното дѣйствие

на отряда, мѣжду другото ще кажемъ, че положението на нашитѣ станало твърдѣ критическо, тъй като, сърбетѣ, сварили да ги заобиколетъ и се появетъ въ тила имъ. Нѣмало какво да се прави, трѣбало да се пробива нѫтъ съ открита сила, което отряда и сторилъ, но като оставилъ на мѣстото на сражението, всичкитѣ си ранени и убити, въ туй число и подпоручика Цанкова. Но вижда се, сѫдбата, не е искала да остави злочестиятъ момъкъ, тъй мълчаливо и не замѣтно погребенъ. За всичко станало се научилъ добрийтъ му стопанинъ — Цвѣтко и заедно съ дъщеря си, измолилъ сърбетѣ, да му позволетъ да погребе тѣлото на своя бивши любимъ гостянинъ. Какви сѫ подробноститѣ — не се знае, но по догадване може се заключи, че подпоручикъ Цанковъ, е оплаканъ отъ своитѣ добродушни стопане, които му ископали гробъ малко по-надоло отъ дѣто билъ убитъ и близо около едно изворче.

Така е свършилъ днитѣ си подпоручикъ Цанковъ, тъкмо на 20 годишната възрастъ и въ най-цвѣтущата си младость.

Отъ прилагаемата фотографическа снимка, която, макаръ и не въ офицерска форма, но прѣдпочетохме като една отъ най-вѣрнитѣ, читателитѣ ще си съставетъ понятие за възрастьта и лицѣтъ на тъй далеко, осамотено и заглъхнато погребений герой.

Подпоручикъ Еневъ.

ПОДПОРУЧИКЪ ЕНЕВЪ

Командующий 3-та рота отъ 2-та Пловдивска дружина.

Никола Ивановъ Еневъ, е роденъ на 16-й Юлий 1859 год. въ гр. Карлово и още на три годинната си възрасть останалъ сираче безъ баща.

Останала вдовица, безъ средства и съ дребни дѣца, майката на Енева, не се спрѣла прѣдъ нищо, за да не остави любимий си синъ простъ и неграмотенъ. До 12 годинната му възрасть, тя го пращала въ Карловското училище, а слѣдъ това, настанила въ прочутий Рилский манастиръ, отъ кждѣто той, постжпилъ въ Самоковското духовно училище. Въ 1876 год. Еневъ, напустжлъ Самоковъ и отишелъ да постжпи въ Пловдивската гимназия, но едва сварилъ да издържи екзамень, сто че заболѣлъ отъ тифъ, който безъ малко щѣлъ да го умори. Разстроенното му, отъ тежката болѣсть здравие, не позволило да слѣдва ученето, и той билъ принуденъ да се откаже отъ мисъльта да досвърши Пловдивската гимназия. Като нѣмало какво да прави,

прѣзъ сѫщата година, той се настанилъ като съдружникъ при единъ свой приятель, съ когото и почналъ търговия, като отворили бакалски дюкенъ. Едва се нарѣдили двамата съдружници до нѣкждѣ и ето се расчуло извѣстието, че русскитѣ войски наближавать къмъ Пловдивъ. Както много други дюкени, тъй и Енева, постигнала сѫщата участь: той билъ ограбенъ и изгоренъ отъ башибозуцитѣ.

Нѣмало какво да се прави; не оставало нищо друго, освѣнъ да стори тъй, както и мнозина други като него — да постжпи самоволецъ въ нѣкоя отъ българскитѣ дружини. Рѣшилъ и постжпилъ, като прѣслужилъ двѣ години въ първоначалната румелийска милиция.

Въ 1880 г. Еневъ, получилъ позволение да замине за въ Русия и на 20-й Юлий 1881 год. слѣдъ като издържалъ екзаменъ, постжпилъ като волноопредѣляющий, въ 13-й пѣши стрѣлковий, на българский князъ Александра I-й батальонъ, въ г. Одесса. Отъ батальона, Еневъ билъ командированъ да слуша курса на Одесското пѣхотно юнкерско училище, на което въ 1882 г. свърпилъ младший классъ. Прѣзъ сѫщата година, за уравнияване комплектитѣ на юнкерскитѣ училища, Еневъ билъ прѣведенъ въ г. Тифлисъ, въ Тифлиското юнкерско училище, което на 19-й Августъ 1884 год. свърпилъ и билъ произведенъ въ званието *подпрапорщикъ*.

Не било намѣрението на Енева, да продължава и служи въ русскитѣ войски. Скоро той, получилъ позволение да ги напустне и на 31-й Октомвий 1884 год. отново постжпилъ на служба въ румелийската милиция, като билъ произведенъ въ чинъ *подпоручикъ*, съ зачисление на служба, въ първата Пловдивска дружина. Но не билъ честитъ да се радва много на новото си положение, придобито съ толкози мжки и скитания; скоро почнали да се разнасятъ слухове, за нѣкакъвъ си таенъ комитетъ, за съединението на двѣтѣ Българии и пр. Съ нетърпение слѣдѣлъ той, за всичкитѣ тѣзи слухове, които не закъснѣли да се сбждижтъ на знаменитий 6-й Септемврий. На всичкитѣ народни движения, радости и въсторги, Еневъ, билъ зритель, въ самото недро на избухналата революция — г. Пловдивъ, подиръ което скоро настжпилъ редъ и за него, да начене по-видна дѣятелность. Назначили го да командува 2-ра рота, отъ № 2 пѣша Пловдивска дружина, съ която взелъ участие въ всичкитѣ движения и съсрѣдоточения по турската граница — до самото обявяване войната отъ Сърбия.

Неизказано било възмжщението на подпоручика Енева, отъ постжпката на братята сърбе и той билъ единъ изъ числото на първитѣ, които като соколи прѣхвржкнахж прѣзъ гори и планини на знаменитата Сливница.

На 5-й Ноемврий вечерьта, Еневъ, пристигналъ съ ротата си и на другий день

взелъ участие, въ общата отбрана, като резервъ на частитѣ, дѣйствующи при висотитѣ „Три-уши.“

Настжпилъ третийтъ день подъ Сливница и 7-ий Ноемврий блѣснал съ своето хубаво врѣме, като нарочно, да зарадва България, освѣнъ съ побѣдата но и съ благодатнитѣ си лжчи. Адското пукание на пушкитѣ и топоветѣ на сражающитѣ се, почнало да се раздава отъ всички страни; Тукъ — тамѣ се дочували викове „ура.“ Бодро и стрѣмително настжпилъ Еневъ съ ротата си, за да свари и на врѣме подаде помощъ на прѣднитѣ части. Втората чука на „Три-уши“ била вече заета отъ нашитѣ. Виковетѣ имъ „ура“, гръмогласно се разнасѣли, когато и Еневъ се слѣлъ съ атакующитѣ и бѣжишката повелъ ротата си къмъ третята чука; но вижда се, сждбата въ този мотентъ рѣшила да гуди край на сжществованието му, като не почакала, да чуй юнакътъ поне извѣстието за общата побѣда. Злодѣйски крушумъ сполучилъ Енева право въ половината и смъртелно повалилъ на земята. Падналъ той и едва сварилъ да извика на увлѣченитѣ си отъ общий ентусиязмъ войници, да го отмѣстетъ на страна. Отнесле го и едва що сложили на земята, къмъ Енева пристжпилъ смъртнийтъ часъ; събралъ той, послѣднитѣ си сили и казалъ на войници тѣ: „Не бойте се момчета, вървете напрѣдъ и отмжстете за мене, сърбетѣ се опланени и неможете ги настигна. . . . . .“

Тѣзи сѫ били послѣднитѣ думи, заповѣдь и завѣщание на храбрий подпоручикъ Еневъ, които ни съобщи сестра му, госпожа Екатерина Милева, на която расказвали очевидци войници отъ 2-а рота.

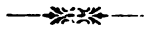

Подпоручикъ Тодоровъ.

ПОДПОРУЧИКЪ ТОДОРОВЪ

От Пионерната дружина.

Множина сме чували да расказватъ, за неустрашимостьта и храбростьта на нашитѣ юнаци въ разнитѣ сражения съ сърбетѣ прѣзъ послѣднята война, но едвали може се каза, че и таквизито на подпоручика Тодорова, сж едни отъ обикновенитѣ.

Ангелъ Тодоровъ, се е родилъ, на 12-й Августъ 1864 год., въ гр. Свищовъ, отъ родители съ твърдѣ бѣдно състояние, които мислѣли да го правятъ търговецъ, но което се измѣнило съвсѣмъ иначе, безъ да го прѣдполага нѣкой отъ тѣхъ.

Както обикновенно е прието отъ по-напрѣдъ, у насъ въ градоветѣ, не сж съществували никакви прѣпятствия, за посѣщаването на училищата и отъ сиромашкитѣ дѣца. Много пжти, отѣгченитѣ отъ много дребни дѣца майки, настояватъ да ги пращатъ не по особенно нѣкой побуждение, а само да не имъ додѣватъ салмаливитѣ дѣца. Отъ таквизъ вижда се побуждения и Тодоровъ, билъ пращанъ въ училището. Не останало не подражено отъ майка му, въведената нова мода,

да отиде и тя на изпититѣ, за да чуй, да ли не ще похвалѣтъ и нейнийтъ синъ. На единъ такъвъ изпитъ, малкийтъ Тодоровъ, билъ особенно похваленъ, което неизказано напълнило съ радость сърдцето на майка му. Нека се прибави къмъ това и неволние отзивъ на нѣкой може би роднина или комшийка: „чули ма стрино, какъ учителя зафали на твоя Ангела“ и ето, че всичко е достатъчно, за да блѣсне въ простата глава на българската майка, единъ видъ прудположение: „белки пъкъ ще се изучи и стане нѣщо отъ него“. Подиръ това, не е потребенъ никакъвъ други отпоръ, противъ намѣренията на своеобразние стопанинъ — да прави своя синъ търговецъ или занаятчие.

Прѣзъ таквизъ измѣнения и случайности е прѣкаралъ дѣтинството си подпоручикъ Тодоровъ. Какъ се е училъ и какъ е станало, за да го намѣримъ единъ день въ IV-й классъ на Софийската гимназия — намъ не е извѣстно; знай се само, че той е билъ много трудолюбивъ и бѣденъ, отъ които обстоятелства, послѣднето го и принудило да напустне гимназията и постжпи въ Софийското Военно училище.

Живо ще си спомнятъ другаритѣ на подпоручика Тодорова отъ VI-й випускъ, за неговото изключредно трудолюбие, като юнкеръ въ Военното училище, за което мнозина отъ тѣхъ, неволно завъртватъ въспоминанията си съ тжжнитѣ думи: „. . . . и защо ли

е билъ такъвъ трудъ, само за толкозъ кѫсо врѣме. . ."

Прѣзъ всичкото врѣме на прѣбаването си въ училището, Тодоровъ билъ единъ изъ мѣжду първитѣ ученици, по всичкитѣ отрасли на военното образование, за което и билъ повишенъ, отъ първо младши, а послѣ — старши портупѣй-юнкеръ. На послѣдний екзамень, Тодоровъ е билъ единъ отъ отличнитѣ ученици, свършивши по първий разрѣдъ, за което го и назначили на служба, като единъ видъ награда и прѣимущество, въ пионерната дружина.

На 30-й Августъ 1885 год. тъкмо 37 дена до съединението и 76 — до смъртьта му, Тодоровъ билъ произведенъ въ чинъ *подпоручикъ*. Едва сварилъ да облече офицерскитѣ си дрѣхи и да се яви въ частьта си, ето че се наченали извѣстнитѣ събития за съединението. По случай на това, пионерната дружина е била пръсната да укрѣпява разни пунктове. На Тодорова се паднало да замине за гр. Видинъ, противъ когото, сърбетѣ почнали да струватъ войскитѣ си, обаче, недостатъка отъ офицери билъ причина, да бѫде назначенъ да командува 2-ра рота отъ запасната дружина на Бдинский полкъ, съ която незабавно билъ испратенъ на границата, при с. Брѣгово.

Славни сѫ били дѣйствията на подпоручика Тодорова, прѣзъ всичката му кѫса дѣятелность на бойното поле. Никѫдѣ той, не е

показалъ слабость или малодушие. По този случай, ний даже се боимъ, да не би го прѣдставимъ прѣдъ читателитѣ нѣкакъ не тъй, за косто ще се ограничимъ, да изложимъ само всичкитѣ събрани свѣдения, въ единъ хронически порядъкъ.

Първото сражение, въ косто влѣзълъ подпоручикъ Тодоровъ, е било на 4-й Ноемврий, въ боя отвждъ р. Тимокъ. Съ ротата си, той е билъ въ първата линия и стремително настжпилъ, като ненадѣйно нападнжлъ сърбетѣ, отъ които хванжлъ около 20 души въ плѣнъ. По поводъ на това сражение, е подадена телеграммата отъ Видинъ, извлечение отъ която е помѣстено въ 110 брой (1885 г.) на „Държавенъ Вѣстникъ“ и въ която се говори, че нашитѣ войски навлѣзли въ Сърбия отъ къмъ Брѣгово и слѣдъ едно сражение, отблъснали сърбетѣ оттатъкъ Неготинъ, като плѣнили 150 души.

Успѣхж на този бой, макаръ отъ начало и да клонѣлъ къмъ страната на нашитѣ, скоро билъ измѣненъ отъ пристигването на сърбскитѣ подкрѣпления. Въ сжщото врѣме се получило извѣстието, за неполуката на нашитѣ подъ гр. Кула, а послѣ и заповѣдь, — да отстжпятъ, за усилване гарнизона на Видинската крѣпость.

Още до пристигването въ крѣпостьта на подпоручика Тодорова, било е разнесено извѣстието за неговата храбрость и неустрашимость. Въ г. Видинъ, той е пристигналъ на

6-й Ноемврий. Тукъ, първи пжть, множина отъ офицеритѣ сж го видѣли въ оригиналната му форма: облѣченъ въ шинель отъ съдатско сукно и обутъ съ царвули, връзъ навущата на които сж били засукани черни върви, на подобие като едноврѣменнитѣ наши хжшове. Съ ротата си, той е билъ назначенъ на участъка мѣжду V и VI бастионъ, отъ дѣсна страна на кулското шоссе.

Дълго врѣме, всичкитѣ видински защитници чакали сърбетѣ, които се появили едва кждѣ 11-й Ноемврий. На 12-й Ноемврий, били вече почнати неприятелскитѣ дѣйствия и Тодоровъ съ ротата си, билъ испратенъ да заеме находящитѣ се отъ вънъ крѣпостьта наши траншеи, — на дѣсно отъ кулското шоссе, къмъ които сърбетѣ повели стремително настжпление. Въ сжщото врѣме, сърбетѣ настжпвали и противъ нашето Новоселско укрѣпление, срѣщу което почнали да групиратъ силитѣ си. Всичкото това не могло да се скрий отъ будното внимание на Тодорова, който добрѣ разбралъ намѣрението на сърбетѣ, а безредната стрѣлба на нашитѣ въ укрѣплението, съвсѣмъ го била смжтила и той, полѣтѣлъ да види какво се върши тамъ. Скоро реда въ укрѣплението билъ поправенъ и Тодоровъ, подъ най-убиственъ огънь се завърналъ при ротата си, срѣщу която, сърбетѣ успѣли значително да се приближетъ. Кждѣ вечерьта, положението на всичкитѣ наши части, находящи се отъ вънъ крѣпостьта по прѣд-

нитѣ пунктове, било твърдѣ лошево. Защитницитѣ на Новоселското укрѣпление — най-важний прѣденъ пунктъ, отдавно били отстжпили, вслѣдствие недостатъкъ отъ патрони. Единственнитѣ останали отъ вънъ крѣпостьта били находящитѣ се части въ траншеитѣ. Неизвѣстно по какви съображения, но тѣзи траншеи, били расположени на твърдѣ лоша позиция — почти съ никакъвъ обстрѣлъ, а найлошето, на дѣйствителни вистрѣлъ, задъ нѣкакви си камънни строения: ханъ, кръчма и воденица, отъ които сърбетѣ не закъснѣли да се въспользуватъ. Всѣко по-нататъшно стоение въ тѣзи траншеи, било безполѣзно и само за по-голѣмъ вредъ на нашитѣ, върху които, сърбетѣ, почнали да стрѣлятъ право надъ главитѣ имъ. Нѣмало какво да се прави, отстжпили, но ний сме длъжни да спомѣнемъ и завършимъ излаганието на този бой съ това, че Тодоровъ, билъ послѣдниятъ който отстжпилъ съ ротата си въ крѣпостьта, макаръ и да билъ на най-лоша позиция.

На другие день, Тодоровъ, получилъ заповѣдь, да сдаде ротата си и приеме командуванието на една часть отъ доброволцитѣ, по случай нараняванието на началника имъ.

Съ доброволцитѣ, Тодоровъ не е ималъ постоянна позиция, а служилъ като резервъ и се пращалъ тамъ, кждѣто се искала помощь. Въ тѣзи постоянни прѣдвижения, той се явявалъ на всѣкждѣ по бастионитѣ и куртинитѣ на крѣпостьта, гдѣто била потрѣбна помощъ,

облѣченъ въ сѫщата форма, както при завръщанието си въ Видинъ. Въ такъвъ видъ, мнозина сѫ го виждали, когато се възмѫщавалъ отъ страхътъ на нѣкой доброволци, качвалъ се на валътъ и съ распѣрени рѫцѣ викалъ: „На глѣдайте, правъ стоя прѣдъ очитѣ имъ и не могѫтъ да ма умѣретъ, а вий, закрити задъ вала и то се прѣкланате. . . . . .“ И дѣйствително, не било сѫдено Тодорову, да загине отъ случайни непріятелски вистрѣли, които той, истински прѣзиралъ. Скоро му омрѫзнало това монотонно сърбско „пуцание“ и той почналъ да загатва, да се прѣдприемело отъ крѣпостьта нѣкое по-рѣшително дѣйствие.

Не закъснѣло да се осѫществи това желание; настѫпилъ 14-й Ноемврий и видинскитѣ защитници, въодушевени отъ нашитѣ успѣшни дѣйствия подъ Сливница, намислили и тѣ, да не останѫтъ по-долни, особенно като забѣлѣзали моралние отпадъкъ на непріятеля. Проектирала се извѣстната злополучна *вылазка* — на 14-й срѣщо 15-й Ноемврий, въ която не се искало никакво съмнѣние, че трѣбало да земе участие и нашійтъ юнакъ.

Твърдѣ добрѣ разбирали Тодоровитѣ другари неговитѣ способности; всички знаяли, че никой други освенъ него, не може тъй добрѣ свърши тази работа, за което, макаръ и вчера произведенъ подпоручикъ, той, по обща прѣпоржка, билъ назначенъ за *началникъ на вылазката*. Подиръ това, не трѣбало по-голѣмо

тържество за Тодорова, който не само оправда мнѣнието на другаритѣ си, но въ доказателство — и пожертвува живота си, кой знай, може би и отъ отчаяние на безисходното положение, въ което го втикнахж случайноститѣ, както ще видимъ по-долу.

Цѣлата нощь срѣщо 15-й Ноемврий, Тодоровъ не мжгнжлъ, като тичалъ да прави распорѣждания за прѣдстоящата работа. Всичко се старалъ той да прѣдвиди, като назначилъ *лозинка*, а сжщо и бѣлегъ за распознавание своитѣ. Едно само всички забравили, на и кой ли би посмѣилъ да искаже мнѣнието си при таквозъ общо настроение, а то е било, че испращали на таквазъ работа хора — войници, на които не би трѣбало да се възлагатъ подобни сериозни дѣйствия, особенно като нощно нападение.*)

Както и да бжде, числото на участвую-

*) Всичкитѣ участвующи при защитата на г. Видинъ наши войски, се състояли: отъ запасни войници, доброволци и народно опълчение. Първитѣ отъ тѣхъ сж били отъ таквозъ качество по военното си възпитание, щото едвали би се намѣрилъ нѣкой ротенъ командиръ, да ги приеме при мобилизацията въ ротата си, особенно като има възможность да избере когото ще отъ най-добритѣ. По тази причина, повечето отъ Видинскитѣ запасни войници, сж били прѣди на дѣйствителна служба: кашевари, барабанщики, конюхи, писари и пр. нестроеви длъжности. Изъ мѣжду доброволцитѣ, макаръ и да е имало мнозина, съ високи патриотически чувства, не трѣба да се замълчи, че е имало и таквизъ, които мислѣли за „плѣчкаджилъкъ,“ което намираме да е било най-главната причина, за загливането на подпоручика Тодорова, а сжщо и за злополучийтъ изходъ на вилазката. Освѣнъ много събрани вѣрни свѣдения, добри свидѣтели за това могжтъ бжди: лъжицитѣ, саханитѣ и проч. покжщнина на видинскитѣ, избѣгали въ Калафатъ стопанки. Колкото за народното опълчение(!), оставаме читателитѣ сами, да се произнесжтъ.

щитѣ войски се състояло: отъ 2 доброволчески чети и 2 запасни роти, само едната отъ които. била командувана отъ офицеръ. Задачата е била: да се промжкнжтъ въ тила на непрятелскитѣ ложементи, които слѣдъ като прѣвзематъ, да се стреметъ къмъ една нова построена батарея, при зданието „Иванова кръчма", въ която, да запалѣнетъ или разваленетъ непрятелскитѣ топове, за която цѣль, съ отряда имало и команда сапери, снабдени съ динамитъ. Това да се постигне не било мжчно, защото вѣрно се знаяло отъ нашитѣ патрули, че сърбетѣ, държали много слабо нощнитѣ си стражи, безъ даже да ги поставѣтъ на напрѣдъ отъ ложаментитѣ си, съ което се давала възможность, да бжджтъ нападнати, почти на мѣстото си и като спетъ. Послѣдното обстоятелство, не само било извѣстно подпоручику Тодорову, но той, почти тържествувалъ отъ радость, когато се удобрило намѣрението му, планъ за което той самъ далъ.

Рано въ 3 часа сутринята, събрали се всичкитѣ участници на сборне пунктъ, при мѣстностьта „Гази баиръ" (страшенъ брѣгъ), отъ каждѣто и потеглили къмъ сърбскитѣ ложаменти. Въ главата на колоната вървели доброволцитѣ, като по-благонадѣждни, на чело съ подпоручика Тодорова. Благополучно достигнали тѣ, до първитѣ сърбски ложаманти, въ които, братята сърбе, спокойно почивали, безъ да подозиратъ, че има нѣщо да ги постигне. Въ единъ мигъ, безъ ни единъ ви-

стрѣлъ, всички били обезоржжаніи, а които се разбудили и съпротивили — на часа нетребени, но за съжаленіе, тукъ се и свършилъ всичкиятъ успѣхъ. Въ увлечението си, подпоручикъ Тодоровъ, съ нѣколко души тръгналъ къмъ батарея̂та, безъ да забѣлѣжи въ тъмнината, че твърдѣ малцина го послѣдвали, като мнозина се отклонили отъ цѣльта и се заловили съ растъреване джобоветѣ на сърбетѣ. Нека се прибави къмъ това и неосторожностьта на нѣкои, които, може би за лична защита, почнали да стрѣлятъ, макаръ да било забранено, и ето началото на всичкитѣ нещастия, които сполѣтели цѣлие отрядъ. Скоро Тодоровъ разбралъ безисходното си положение и се върналъ, да събира доброволцитѣ. Въ лутанията си изъ тъмнината, той, намерилъ оставената въ резервъ, 2-ра запасна рота отъ Бдинскиятъ полкъ, която командувалъ федфебеля Д. Поповъ (сега поручикъ), на когото и заповѣдалъ да бърза на помощъ. Затекалъ се Поповъ, но всичко било късно: сърбетѣ били вече разбудени и стрѣляли съ най-ужасенъ огънь, а подпоручикъ Тодоровъ, пакъ се изгубилъ изъ тъмнината, подиръ което никой други повече и не го видѣлъ живъ.

На разсъмване, страшно отчаянно било положението, на останалитѣ безъ началникъ участници на вилазката. Освѣнъ убійственіе сърбски огънь, но и нашитѣ отъ крѣпостьта, ужъ съ цѣль да помогнѫтъ, почнали да стрѣлятъ съ топоветѣ, но размѣсенитѣ кутиица

сърбе и българе, безъ да познаватъ кои сж свои. Разсказватъ, че особенно голѣмъ вредъ нанесла една наша граната, която се пръснала, тъкмо въ единъ кутъ на нашитѣ, отъ които по-голѣмата часть распокъсала.

Къмъ всичкото горѣизложено, намъ не остава друго, освѣнъ да кажемъ за резултата на тази вилазка, който билъ тъй злочестъ, щото ний имахме въ нея убити и ранени, повече отъ колкото никждѣ други пжть въ сраженията подъ Видинъ, — на чело и съ храбрийтъ подпоручикъ Тодоровъ. Раненитѣ сж останали изъ ямитѣ безъ никаква помощъ, а избититѣ — несъбрани въ продължение на два деня, тъй като сражението се продължило прѣзъ всичкото това трѣме.

Мислимъ, че не ще е злѣ, ако се отдалечимъ малко и кажемъ нѣщо за избититѣ въ тази вилазка наши юнаци, които сж били събрани и погребени едва слѣдъ три деня.

По-голѣмата часть отъ тѣхъ, сж били доброволци, мѣжду които се помнятъ и знаятъ имената, само на нѣкои, а именно: четника на шуменската доброволческа чета, храбрийтъ *Доневъ*, доброволеца, финансовъ чиновникъ отъ гр. Добричъ — *Константинъ Гължбаревъ* и нѣкои млади ученици — гимназисти отъ Варна, имената на които не се знаятъ, но всички сж били едни отъ най-храбритѣ и прочувствовани съ патриотизмъ поборници. Главата на четника Донева била размазана отъ биенисъ приклади, а труповетѣ на останалитѣ се

стрѣлъ, всички били обезоржжаніи, а които се разбудили и съпротивили — на часа нетребени, но за съжаленіе, тукъ се и свършилъ всичкиітъ успѣхъ. Въ увлечението си, подпоручикъ Тодоровъ, съ нѣколко души тръгналъ къмъ батареята, безъ да забѣлѣжи въ тъмнината, че твърдѣ малцина го послѣдвали, като мнозина се отклонили отъ цѣльта и се заловили съ растъреванie джобоветѣ на сърбетѣ. Нека се прибави къмъ това и неосторожностьта на нѣкои, които, може би за лична защита, почнали да стрѣлятъ, макаръ да било забранено, и ето началото на всичкитѣ нещастія, които сполѣтели цѣлие отрядъ. Скоро Тодоровъ разбралъ безисходното си положеніе и се върналъ, да събира доброволцитѣ. Въ лутанията си изъ тъмнината, той, намерилъ оставената въ резервъ, 2-ра запасна рота отъ Бдинскиітъ полкъ, която командувалъ федфебеля Д. Поповъ (сега поручикъ), на когото и заповѣдалъ да бърза на помощъ. Затекалъ се Поповъ, но всичко било късно: сърбетѣ били вече разбудени и стрѣляли съ най-ужасенъ огънь, а подпоручикъ Тодоровъ, пакъ се изгубилъ изъ тъмнината, подиръ което никой други повече и не го видѣлъ живъ.

На разсъмване, страшно отчаянно било положението, на останалитѣ безъ началникъ участници на вилазката. Освѣнъ убійственіе сърбски огънь, но и нашитѣ отъ крѣпостьта, ужъ съ цѣль да помогнѣтъ, почнали да стрѣлѣтъ съ топоветѣ, но размѣсенитѣ кулица

сърбе и българе, безъ да познаватъ кои сѫ свои. Разсказватъ, че особенно голѣмъ вредъ нанесла една наша граната, която се пръснала, тъкмо въ единъ кутъ на нашитѣ, отъ които по-голѣмата часть распокъсала.

Къмъ всичкото горѣизложено, намъ не остава друго, освѣнъ да кажемъ за резултата на тази вилазка, който билъ тъй злочестъ, щото ний имахме въ нея убити и ранени, повече отъ колкото никждѣ други пѫть въ сраженията подъ Видинъ, — на чело и съ храбрийтъ подпоручикъ Тодоровъ. Раненитѣ сѫ останали изъ ямитѣ безъ никаква помощъ, а избититѣ — несъбрани въ продължение на два деня, тъй като сражението се продължило прѣзъ всичкото това трѣме.

Мислимъ, че не ще е злѣ, ако се отдалечимъ малко и кажемъ нѣщо за избититѣ въ тази вилазка наши юнаци, които сѫ били събрани и погребени едва слѣдъ три деня.

По-голѣмата часть отъ тѣхъ, сѫ били доброволци, мѣжду които се помнятъ и знаятъ имената, само на нѣкои, а именно: четника на шумненската доброволческа чета, храбрийтъ *Доневъ*, доброволеца, финансовъ чиновникъ отъ гр. Добричъ — *Константинъ Гължбаревъ* и нѣкои млади ученици — гимназисти отъ Варна, имената на които не се знаятъ, но всички сѫ били едни отъ най-храбритѣ и прочувствовани съ патриотизмъ поборници. Главата на четника Донева била размазана отъ бициѣ съ приклади, а труповетѣ на останалитѣ се

стрѣлъ, всички били обезоржжаніи, а които се разбудили и съпротивили — на часа нетребени, но за съжаленіе, тукъ се и свършилъ всичкиітъ успѣхъ. Въ увлечението си, подпоручикъ Тодоровъ, съ нѣколко души тръгналъ къмъ батареята, безъ да забѣлѣжи въ тъмнината, че твърдѣ малцина го послѣдвали, като мнозина се отклонили отъ цѣльта и се заловили съ растъреване джобоветѣ на сърбетѣ. Нека се прибави къмъ това и неосторожностьта на нѣкои, които, може би за лична защита, почнали да стрѣлятъ, макаръ да било забранено, и ето началото на всичкитѣ нещастия, които сполѣтели цѣлие отрядъ. Скоро Тодоровъ разбралъ безисходното си положение и се върналъ, да събира доброволцитѣ. Въ лутанията си изъ тъмнината, той, намерилъ оставената въ резервъ, 2-ра запасна рота отъ Бдинскиітъ полкъ, която командувалъ федфебеля Д. Поповъ (сега поручикъ), на когото и заповѣдалъ да бърза на помощъ. Затекалъ се Поповъ, но всичко било късно: сърбетѣ били вече разбудени и стрѣляли съ най-ужасенъ огънь, а подпоручикъ Тодоровъ, пакъ се изгубилъ изъ тъмнината, подиръ което никой други повече и не го видѣлъ живъ.

На разсъмване, страшно отчаянно било положението, на останалитѣ безъ началникъ участници на вилазката. Освѣнъ убійственіе сърбски огънь, но и нашитѣ отъ крѣпостьта, ужъ съ цѣль да помогнѫтъ, почнали да стрѣлѣтъ съ топоветѣ, но размѣсенитѣ кулица

сърбе и българе, безъ да познаватъ кои сѫ свои. Разсказватъ, че особенно голѣмъ вредъ нанесла една наша граната, която се пръснала, тъкмо въ единъ кутъ на нашитѣ, отъ които по-голѣмата часть распокъсала.

Къмъ всичкото горѣизложено, намъ не остава друго, освѣнъ да кажемъ за резултата на тази вилазка, който билъ тъй злочестъ, щото ний имахме въ нея убити и ранени, повече отъ колкото никждѣ други пѫть въ сраженията подъ Видинъ, — на чело и съ храбрийтъ подпоручикъ Тодоровъ. Раненитѣ сѫ останали изъ ямитѣ безъ никаква помощъ, а избититѣ — несъбрани въ продължение на два деня, тъй като сражението се продължило прѣзъ всичкото това трѣме.

Мислимъ, че не ще е злѣ, ако се отдалечимъ малко и кажемъ нѣщо за избититѣ въ тази вилазка наши юнаци, които сѫ били събрани и погребени едва слѣдъ три деня.

По-голѣмата часть отъ тѣхъ, сѫ били доброволци, мѣжду които се помнятъ и знаятъ имената, само на нѣкои, а именно: четника на шумненската доброволческа чета, храбрийтъ *Доневъ*, доброволеца, финансовъ чиновникъ отъ гр. Добричъ — *Константинъ Гъльбаревъ* и нѣкои млади ученици — гимназисти отъ Варна, имената на които не се знаятъ, но всички сѫ били едни отъ най-храбритѣ и прочувствовани съ патриотизмъ поборници. Главата на четника Донева била размазана отъ бициѣ съ приклади, а труповетѣ на останалитѣ се

зѣяли отъ ужасни рани. Всичкото число на убититѣ било 47 человѣка, безъ подпоручика Тодорова, отъ които, двама доброволци и единъ ефрейторъ (отъ 2-ра рота — *Вълчо Геновъ)*, били намѣрени на 16-й Ноемврий, а другитѣ — на 17-й и 18-й, слѣдъ заключвание на прѣмирието. Погрѣбението наостаналитѣ 44 человѣка е било на 18-й Ноемврий, въ 12 часътъ по пладне, въ гробищата които се намиратъ срѣщо VI-й бастионъ. За тѣхъ били ископани два голѣми гроба, въ които наредили всичкитѣ тѣзи клѣтници. Опяванието имъ е извършилъ, недавно почившийтъ, Видинский дѣдо Антимъ.

Грозно и печално е било, съобщава единъ очевидецъ, това зрѣлище, на наредениитѣ единъ до други 44 человѣка, за вѣчнийтъ сънъ; но то станало още по-печално, когато дошелъ покойнийтъ дѣдо Антимъ, който съ растрепераний си отъ изнемощѣла старость гласъ, правѣлъ още по-скржбно печалното зрѣлище. Съ глухи ридания и безсълзенъ плачъ, оплакалъ той, тѣзи клѣтници, като имъ замѣнилъ всички роднини: майки, баци и жени.

„Едвали може се исказа, пише сѫщий очевидѣцъ, поне една капка отъ тѣзи чуства, съ които бѣхме обзети ний присѫтствующитѣ; тукъ бѣше съединено: и жалость и злоба, и милость и отмѫщение. . . . . .“

Така сѫ погребени тѣзи клѣтници, за които намъ не остава друго, освѣнъ да се обърнемъ и попитаме Видинскитѣ почтени

лице, едного изъ между най-храбритѣ, най-рѣшителнитѣ и най-достойнитѣ си синове. Какво би можилъ той стори при една уредена и дисциплинирана войска, отъ колкото първоначалнитѣ сбирщини въ Видинъ, нека всѣкой самъ си обясни, но най-добритѣ прѣдсказвачи въ този случай могжтъ бжди безбройнитѣ мурани — свидѣтели при личната борба и защита на славнійтъ български юнакъ.

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА

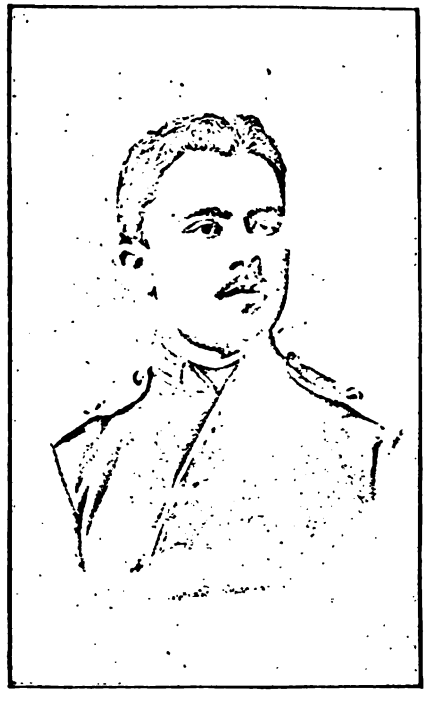

Подпоручикъ Стояновъ.

ПОДПОРУЧИКЪ СТОЯНОВЪ

От 3-й пѣший Бдинский полкъ.

Александръ Стояновъ, е роденъ, на 1864 год. въ гр. Свищовъ.

Първоначалното си въспитание е получилъ въ родниятъ си градъ и послѣ, по настояванието на родителитѣ си, заминалъ за ст. София, кждѣто постжилъ въ Военното училище.

Като маловъзрастенъ, Стояновъ останалъ въ Военното училище цѣли четири години, като прѣминалъ прѣзъ всичкитѣ му подготвителни классове и най-послѣ, на 30-ий Августъ 1885 г. слѣдъ като издържалъ установенитѣ екзамени, билъ произведенъ въ чинъ *подпоручикъ*, съ зачисление на служба въ Бдинскиятъ полкъ.

Едва сварилъ да се облече въ форма и яви въ полкътъ си, сто че се начена войната, въ която, Стоянову било сждено, да сложи коститѣ си, слѣдъ като прѣмине прѣзъ всичкитѣ опасности, лишения и несгоди, отъ самото начало и до боя подъ гр. Пиротъ.

Извѣстно е отъ биографията на полковнитъ му командиръ — храбрнитъ капитанъ Мариновъ, въ какви дѣла е участвовалъ Бдинскнитъ полкъ. Само до 7-й Ноемврий, този полкъ бѣ воденъ четири пжти въ открита атака при висотитѣ „Три-уши,“ а слѣдъ прѣминаването на нашитѣ войски въ настжпление, той, почти на всѣкждѣ е билъ въ първата линия. Въ всичкитѣ тѣзи дѣла и сражения, подпоручикъ Стояновъ, въ качеството на дружиненъ адютантъ, участвовалъ на всѣкждѣ, като останалъ цѣлъ и невредимъ и като се научилъ да прѣзира съ истинско хладнокръвие опасноститѣ въ сраженията. Подъ Пиротъ, на 15-й Ноемврий, сждбата, откда се е намислила, да гуди край на тъй рано закалений герой: нърче отъ граната го ударило въ бедрота на дѣсний кракъ, като го твърдѣ тежко наранило.

Слѣдъ нараняването, Стоянова отнесли въ столицата, кждѣто прѣлѣжалъ четиридесеть деня отъ тежката рана, безъ да може да се помръдне отъ мѣстото си.

Прѣзъ врѣмето, когато Н. В. Князь Александръ, заобикалѣлъ раненитѣ изъ болницитѣ, лично е благоволилъ да награди подпоручика Стоянова, съ орденъ „за храбрость“ IV степень.

Кждѣ 20-й Декемврий, раната на подпоручика Стоянова се особенно усложнила и докторитѣ му плѣдложили послѣдното възможно срѣдство — да го ампутиратъ, на което,

той се съгласилъ безъ никакво колебание. Това е било на 23-й Декемврий и слѣдъ операцията, която вижда се неможилъ да прѣнесе, на другийтъ день — 24-й, подиръ толкози тежки страдания, — починалъ.

Останкитѣ на подпоручика Стоянова, сж погребени въ Софийскитѣ гробища, но на кое именно мѣсто — не можихме да узнаемъ, макаръ нарочно да ходихме да питаме.

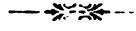

Подпоручикъ Кочевъ.

ПОДПОРУЧИКЪ КОЧЕВЪ

Отъ 7-й Преславский полкъ.

Втора жертва, която сѣверний отрядъ положи отъ офицеритѣ си, за защитата на отечеството отъ къмъ г. Видинъ, бѣ подпоручикъ Петръ Кочевъ, който едва на 30-й Августъ 1885 г. свърши Софийското Военно училище и се произведе въ първий офицерский чинъ — *подпоручикъ.*

Покойниятъ се е родилъ въ 1865 год. въ гр. Разградъ. Баща му, като доста развитъ и състоятеленъ човѣкъ (по занятие джамбазинъ), при постоянното си срѣщание въ търговията съ разни лица, можилъ да разбере необходимостьта на учението за сина си, за което и настоялъ да го прати въ Разградското четвероклассно училище, което трудолюбивий му синъ свършилъ и въ 1882 год. заминалъ за да постжпи въ Военното училище.

Слѣдъ свършване на училището, Кочевъ билъ зачисленъ на служба въ 7-й пѣший Преславский полкъ, въ когото едва се явилъ и ето, че се начеждли извѣстнитѣ събития за съединението. Настжпило врѣме да

тръгне полкътъ въ походъ и нѣмало какво да се прави, трѣбало да се остави нѣкой да испълнява длъжностьта комендантъ въ градъ Разградъ и желѣзно-пжтната му станция. За такъвъ билъ назначенъ подпоручикъ Кочевъ, макаръ това твърдѣ да не му са харесвало.

„Какъ тъй“ говорилъ и негодувалъ Кочевъ, въ катадневнитѣ си срѣщи съ пжтующитѣ офицери; „само отъ далекъ да слушамъ какъ се сражавать, а азъ да стоя тукъ, безъ да помирише и барутній димъ!.... Не, азъ ще моля министерството, да ма избави отъ този заглжхналъ Разградъ, на дѣто ще да ма прати....“ И дѣйствително, врѣмето не закъснѣло, да постави Кочева на настоящето му мѣсто, безъ даже и да моли за това. Скоро опасностьта за отечеството се показала съвсѣмъ отъ друго мѣсто, а не отъ кждѣто ж очакваха и Кочевъ билъ испратенъ въ градъ Видинъ, въ распорѣждането на началника на Сѣверній отрядъ.

Въ Видинъ, подпоручикъ Кочевъ, билъ назначенъ отъ начало, да командува новосформированата отъ останалитѣ запасни войници, 5-та рота, отъ запасната дружина на Бдинскій полкъ, къмъ която рота, не слѣдъ много врѣме били присъединени четири чети разна сбирщина отъ лчение, които и съставили 3-та дружина отъ тъй наречений *главенъ резервъ на сѣверній отрядъ.*

Прѣдстави си читательо положение: вчера произведенъ подпоручикъ, а днесъ командува

дружина и то безъ да има други офицери-помощници при себѣ си!*) Да видимъ сега, какъ е посрѣщналъ този обратъ на сждбата младий подпоручикъ. Отъ начало, той се смѫтилъ отъ неочакваното си ново положение, но подбодренъ отъ другаритѣ си, той скоро разбралъ исключителното положение, ненадѣйно сбрано отъ стеченето на обстоятелства, за което, съ най-голѣмо усърдие се заловилъ да обучава неторотната си дружина, при туй съ такъвъ видъ, относка и важность, като че ѭ командувалъ отъ нѣколко години. Но врѣмето не чакало; не сварилъ той, да покаже още какъ да зематъ на „изготовка," какъ да стрѣлятъ по обща команда и войната се захванала съ всичкийтъ си ужасъ, като заварила и още мнозина като него, въ нищо не подготвени. Нѣмало какво да се прави, получила се заповѣдъ и главний резервъ тръгналъ да се съсрѣдоточи въ село Голѣмъ-Турчинъ. По пѫтя си (на 3-й Ноемврий), резерва зачулъ топовни гърмежи и измѣнилъ слѣдването си къмъ тѣхъ, като се срѣщналъ съ другъ нашъ отрядъ (лѣтучие), съ когото и рѣшили да нападнатъ изобщо и отъмнѫтъ завзетие отъ сърбетѣ нашъ градецъ Кула. Рѣшили и на 4-й Ноемврий пристѫпили къмъ испълнение на

*) И въ тритѣхъ сформирани дружини на Главний резервъ, освѣнъ по единъ офицеринъ, който билъ и за дружинсенъ и за ротенъ за всичко — командиръ, не е имало други офицери. Дължноститѣ на ротни командири сѫ испълнявали унтеръ-офицеритѣ и нѣкои отъ ефиницитѣ.

замисленото, крайтъ на което се свършилъ най-печално за всичкитѣ. Дружината на подпоручика Кочева, била оставена въ това сражение, да варди тила и обоза при с. Грамада, но къмъ вечерьта, при отстѫпването, опълченцитѣ му се разбѣгали и той останалъ само съ ротата си отъ запаснитѣ войници, съ които и отстѫпилъ къмъ г. Ломъ-Паланка.

Слѣдъ усилването и привежданието въ редъ на отстѫпалитѣ къмъ гр. Ломъ-Паланка наши части, лѣтучие отрядъ, въ състава на когото влѣзалъ и подпоручикъ Кочевъ съ ротата си, отново почналъ своитѣ дѣйствия противъ неприятеля. На 14-й Ноемврий отряда настѫпилъ и заелъ с. Акчаръ, а на 15-й — продължилъ прѣслѣдването на отстѫпающий противникъ. Въ това прѣслѣдване, Кочевъ билъ назначенъ съ ротата си въ първата линия, за да търси оставений отъ сърбетѣ тогъ. Падналата гъста мъгла, много бъркала и съвсѣмъ заблудила пръснатата и увлечена въ прѣслѣдване цѣпь отъ ротата на подпоручика Кочева. Въ лутанията да събира войницитѣ си, той връхлѣтелъ ненадѣйно, на едно значително число сърбе, при село Гайтанци, съ които и почналъ силна прѣстрѣлка; но за нещастие, сърбски куршумъ сварилъ да го рани въ слабинитѣ и той падналъ твърдѣ много обезсиленъ на земята. Находящитѣ се около му войници, щомъ като видѣли това, разбѣгали се да се спасѣватъ кой на кѫдѣто види, което добрѣ забѣлѣзали разлютенитѣ сърбе.

На часътъ, тѣ се притекли и спорѣдъ както разсказва единъ присторивши се на умрѣлъ, раненъ Кочевъ войникъ, вмѣсто да помогнжтъ на умирающій юнакъ, съблекли му шинеле, мундире, изули му ботушитѣ и до като той берялъ още душа, почнали да го псуватъ и сѣкжтъ съ тесацитѣ си.

Такава е била постжпката въ този случай на братята сърбе, които съ това показали само своята безсилна злоба къмъ умирающій герой, като не го оставили спокойно да издъхне, — нѣщо което правятъ само свирепитѣ башибозуци. Обезобразеното тѣло на Кочева, нашитѣ намѣрили едва на другие день — 16-й Ноемврий, което и погребли въ с. Лагошевци.

Тъй свършилъ днитѣ си подпоручикъ Кочевъ, слѣдъ 75 дневна битность като офицеринъ. Загинж той при защитата на онази земя, въ която се родилъ, отхранилъ и научилъ, какъ да се жертвува за нейната свобода. Нека е честь и слава на този достоенъ момъкъ и храбръ герой — жертва на жестокій и бездушенъ неприятель, който като хищна хиена се хвърли отъ горѣ му, за да заглуши и послѣдньото дихане на неговата душа. До колкото е извѣстно, ній никждѣ не постжпвахме така съ сърбскитѣ ранени а ги глѣдахме и цѣрихме като свои. Богъ ги наказа за тази имъ жестокость, като имъ заслѣпи очитѣ, за да бжджтъ позорно изгонени и побѣдени.

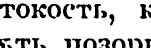

Портупей-Юнкеръ

Ив. Каловъ.

ПОРТУПЕЙ-ЮНКЕРЪ КАЛОВЪ

Отъ 9-та рота на 2-й пѣши Струмски полкъ.

Първата жертва изъ помѣжду всичкитѣ портупей-юнкери, распратени по полковетѣ почти въ самото начало на войната, бѣ. Иванъ Георгиевъ Каловъ, роденъ на 27 Декемврий 1865 година, въ гр. Сливенъ.

Синъ на доста състоятелни родители. Каловъ, още на 17 годишната си възрасть и слѣдъ свършването на IV классъ отъ Сливенската реална гимназия, заявилъ, че желае да стане воененъ. Тщетни били убѣжденията на родителитѣ и братята му; кждѣ края на 1882 година, той заминалъ за София, кждѣто държалъ встжпителенъ екзаменъ и постжпилъ *въспитанникъ*, въ младшие общи классъ на Военното училище. Слѣдъ двѣ години прѣбивание въ младшитѣ классове на училището, въ 1884 година, той прѣминалъ въ I-й специялнiй классъ, като билъ прѣименованъ *юнкеръ* и къмъ края на годината — билъ повишенъ въ звание *сврейторъ*.

Утѣшавалъ се Каловъ, че още една година оставало до свършването послѣдние классъ на училището и тогава, ще настжпи

врѣме, за да се испълнела толкози завѣтната му мечта — производство въ офицерски чинъ. 6-й Септемврий, блѣсналь успокоително въ горний смисъль и то не само за него, но за всичкитѣ му другари. Нѣмало край на въсторга и радоститѣ на юнкеритѣ, които едва що прѣминали въ II-й специялний (старши) классъ. Всички знаяли, че скоро трѣба да се распростетъ съ теорията и утомителната училищна скамейка, което и не закжснѣло. Не слѣдъ много, послѣдвало распорѣждание и всичкитѣ тѣхъ, слѣдъ като повишили въ *портупей-юнкери*, распратили ги по полковетѣ.

Нашийтъ герой, отхвърлилъ прѣдложението, да бжде миренъ организаторъ и учитель на едно мѣстно опълчение, като горещо заявилъ, че иска да бжде въ дѣйствующитѣ редове на армията. Назначили го въ 2-й пѣши Струмский полкъ, кждѣто се явилъ на 18-й Септемврий, въ гр. Кюстендилъ и на 22-й — заминалъ съ ротата си за турската граница при с. Кочериново.

Слѣдъ измѣняванне на политическитѣ обстоятелства, дружината въ която билъ Каловъ, била премѣстена кждѣ Трънь, кждѣто ги и заварило обявяванието на войната.

На 2-й Ноемврий, Трънскийтъ отрядъ е билъ на позицията си и на слѣдующий день — недѣле, подиръ обѣдъ, станало сблъсквание то мѣжду този назначителенъ отрядъ и грамадната непрятелска дивизия.

Прѣзъ врѣмя на сражението, Каловъ е билъ началникъ на цѣпьта въ своята рота и споредъ лошевата мѣстность, едни отъ нашитѣ части сѫ отстѫпвали, а други — бияли най-ожесточено. Каловъ е билъ изъ числото на послѣднитѣ, при това, сърбетѣ, два пѫти се опитвали да атакуватъ неговата цѣпь. И двата пѫти, Каловъ, посрѣщналъ и отразилъ противника съ най-голѣмо спокойствие, но ето, сърбетѣ повели и третя атака; трѣбало да се рѣши: или отстѫпление изъ ложемента, или да се излѣзе въ контръ-атака. Каловъ прѣдпочелъ послѣдното и стремително повелъ войницитѣ си напрѣдъ. Не прѣминалъ 3—4 крачки, краитѣ на сѫществованието му настѫпилъ и той, падналъ на земята, тежко раненъ въ слабинитѣ отъ куршумъ. Това е било надъ вечеръ, подиръ което, находящитѣ се близо войници го задигнали и отнесли въ трънската болница, въ училището.

Извѣстно е отстѫплението на нашитѣ войски подиръ трънското сражение; нѣмало е врѣме да се помислѝ за много нѣща, а камо ли да се прибираръ и прѣвозватъ раненитѣ. Нашиятъ герой, въ числото на другитѣ е останалъ въ рѫцѣтѣ на неприятеля — раненъ и плѣнникъ! Тежка дума и горчива положение, но такава била сѫдбата. Заедно съ храбрийтъ подпоручикъ Ангеловъ, тѣ сѫ останали да сподѣлетъ всичкитѣ мѫки отъ своитѣ рани, като сѫ имали до край това чудно търпение, щото да се отказватъ и не приематъ

никакви лѣкарства и услуги, прѣдлагаеми отъ сърбетѣ.

Слѣдъ два деня, на 5-й Ноемврий, Каловъ се утървалъ отъ тежкитѣ мжки и страдания, като се прѣселилъ въ вѣчностьта. Тѣлото му погребли въ една градина, близо до Трънската болница.

На свършване, ще кажемъ нѣколко думи за фотографическата снимка, на покойнийтъ, която може би ще се покаже страна на читателитѣ, като забѣлѣжжтъ, че Каловъ е снетъ въ нея, въ офицерска форма.

Не ще никакво съмнение, че ако не бѣше убитъ, Каловъ, както и всичкитѣ му уцѣлели другари, щѣше да бжде произведенъ въ офицерски чинъ. Като е знаялъ, за тази негова завѣтна мечта, единъ отъ братята му, е далъ неговий юнкерски портретъ, да преработятъ въ офицерска форма. Ний нарочно избрахме този портретъ, не само като най-вѣрнийтъ, но и като единъ видъ испълнение на толкози завѣтното, но не достигнато желание, на тъй рано загиналий юнакъ.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

Портупей-Юнкеръ

Боянъ Ботевъ.

ПОРТУПЕЙ-ЮНКЕРЪ БОТЙОВЪ

От 5-й пѣши Дунавский полкъ.

Вторий и най-младий убитъ портупей-юнкеръ, е билъ, Боянъ Ботйовъ, най-малкие братъ на извѣстний герой — поета и войводата Христо Ботйовъ.

Прѣди всичко, съ най-горчиво съзнание, ще исповѣдаме прѣдъ читателитѣ, че ако изъ прѣдлагаемитѣ биографии, има нѣкоя да е не ясна, то ще бжде именно настоящата и една изъ тѣзи, за които най-много сме се интересували. Като че ли всичко се бѣше събрало да прѣпятствува, щото да не може да се узнай нищо подробно, за тъй рано загинали юнакъ. На всичкитѣ запитвания и писма до приятелитѣ и роднинитѣ му, отговора бѣше: или противоречиви и не ясни свѣдения, или пъкъ — пълно мълчание. Това което сме събрали и то благодарение най-много на бивший Ботйовъ другарь — поручика Русчева (артилеристъ), е слѣдующето:

Боянъ е заминалъ изъ България за въ Букурещъ, въ 1875 год., слѣдъ смъртьта на баща си. Неговото отиване се дължало единственно на батя му Христа, който, исписалъ

при себѣ си, както най-малкий си братъ, тъй и старата си майка, останали въ Калоферъ, въ твърдѣ бѣдно положение. Въ Букурещъ, Боянъ останалъ, до заминаването на брата си Христа, съ четата за въ България, а подиръ това, неизвѣстно по чие настояване, той билъ отправенъ въ Русия, въ г. Николаевъ — въ Южно-Славянскийтъ пансионъ. Въ пансиона, Боянъ, останалъ до 1879 год., а подиръ това, той го напустналъ и заминалъ за г. Елисаветградъ, кждѣто постжпилъ въ Военната прогимназия. Въ Елисаветградъ, Боянъ, останалъ до свършване курса на прогимназията и въ 1883 года, постжпилъ *волиоопрѣдѣляющи* въ Волинскийтъ пѣхотенъ полкъ — вѣроятно съ цѣль, да слѣдва курса на нѣкое отъ русскитѣ юнкерски училища. Прѣди да постжпи окончателно въ полкътъ, Боянъ взелъ отпускъ и въ сжщата 1883 год. заминалъ за България — въ ст. София, кждѣто се срѣщналъ съ бившийтъ си другарь по Южно-Славянский пансионъ — поручика Русчева. Послѣдниятъ го придумалъ, да се не врждца въ Русия, на което Боянъ, скоро се съгласилъ и слѣдъ това, тѣ и двамата, едновремѣнно постжпили, въ старшийтъ общи классъ, на Софийското Военно училище.

Слѣдъ съединението, когато распратили портупей-юнкеритѣ по полковетѣ, Ботйова назначили, въ 5-й пѣшиий Дунавский полкъ, съ когато той участвовалъ въ всичкитѣ походи и до начеване войната съ Сърбия. Послѣд-

нето сражение, въ което Ботйовъ е участвовалъ, е било на Сливница, на 7-й Ноемврий. Въ качеството началникъ на цѣпьта, той, едва що заелъ позиция и почналъ да управлява стрѣлбата, неприятелски крушумъ го сполучилъ право въ корема и тежко наранилъ. До каква степень е била опасна раната може се заключи отъ това, че споредъ разсказитѣ на единъ очевидецъ, *) Ботйовъ е страдалъ отъ най-ужасни и невиносими мжки, като повръщалъ изъ устата си кръвь, размѣсена съ стомашни нечистоти. До кждѣ можилъ да издържи тѣзи мжки — не се знай, но извѣстно е, че той е отправенъ въ столицата, до пристиганието още въ която и изджхналъ.

Това е всичко, което узнахме за тъй рано загиналий момъкъ. Да ли той, послѣ, тъй щѣше да остане *обикновенъ* както и другитѣ — не знаемъ, но ако се сжди отъ казванието на майка му, изложено въ 29 стр. на книгата отъ покойний З. Стояновъ „Христо Ботйовъ,“ Боянъ, по характере, твърде много приличенъ на батя си Христа.

Ето какъ се изразила, Баба Ботйовица, за най-малкийтъ си синъ, когато покойнийтъ З. Стояновъ, завелъ разговоръ и заявилъ съ — болѣзнование за участьта му и който разго-

*) Този очевидецъ е, доброволнийтъ аптекаръ и прѣдставитель на Софийский Червенъ Кръстъ, г-нъ Селтенъ, който е срѣщналъ санитаритѣ, кога носили Ботйова къмъ перевязочние пунктъ,

воръ е изложенъ въ сѫщата страница на горнята книга.

— „Клѣтникътъ! отиде младъ и зеленъ, не можихъ и да го видя. . . . колко му говорихъ, че е още малъкъ, че трѣба да почака брата си, Кирила, че на него ми са надѣждитѣ! . . . Младо и лудо — не послуша. Богъ да го прости! Много приличаше на батя си Христа.“

Прилагаемийтъ портретъ на покойнийтъ, е най-лошевийтъ изъ мѣжну всичкитѣ портрети на загиналитѣ. Той е прѣработенъ отъ този портретъ, който е единственно останалъ у фотографина Д. Карастояновъ и който е помѣстенъ въ общото табло-портрети, на цѣлий портупей-юнкерски випускъ. Не знаемъ, но вижда се, стеченето на обстоятелствата и тукъ, като нарочно сѫ устроили, щото единственно, най-неспол учливий портретъ изъ помѣжду всичкитѣ, да бѫде само неговия.

UNIVERSITATSBIBLIOTEKA

Портупей-Юнкеръ

Георги Загорски.

ПОРТУПЕЙ-ЮНКЕРЪ ЗАГОРСКИ

От 3-й пѣши Бдинский полкъ.

Послѣднята жертва на братоубийственната война, изъ помѣжду всичкитѣ портупей-юнкери — бѫдѫщи офицери, е билъ, Георги Димитровъ Загорски, роденъ на 13-ий Септемврий 1862 год. въ гр. Карлово.

Първоначалното си въспитание, Загорски е получилъ въ родниятъ си градъ, въ когото, съ твърдѣ добръ успѣхъ свършилъ IV-о классното карловско училище.

Въ 1882 год. Загорски е заминалъ за ст. София, кѫдѣто постѫпилъ въ Военното училище. Слѣдъ съединението, той, както и всичкитѣ му другаре, билъ назначенъ въ 3-й пѣши Бдинский полкъ. На 15-й Септемврий, Загорски се явилъ въ полкътъ си, въ г. Видинъ и на другийтъ день — заедно съ всичкитѣ, заминалъ къмъ турската граница.

Дълго врѣме се луталъ Бдинскиятъ полкъ по турската граница, додѣто най-послѣ се наченали военнитѣ дѣйствия съ сърбетѣ.

На 5-й Ноемврий, Загорски, участвовалъ въ сражението при Сливница и кѫдѣ пладне, билъ контуженъ отъ граната, като сѫщеврѣменно и легко билъ нараненъ въ дебеленитѣ на дѣсний кракъ, за което го и отправили на

лѣчение въ Софийскитѣ болници. Тукъ, Загорски, ималъ неприятностьта, да чуй случайно едно присмиване, отправено по адреса на неговото лѣгко нараняване. Не можилъ да прѣтръпи чувствителнийтъ и самолюбивъ юнакъ, това, може би, неволно присмиване и още сѫщий день, въпреки съвѣта на докторитѣ, взелъ първий намѣренъ кираджийский конь и заминалъ за полкътъ си, когото застигналъ при Царибродъ.

Отъ това врѣме и до 15-й Ноемврий, Загорски е билъ на всѣкждѣ пръвъ въ всичкитѣ сражения, въ които участвувалъ Бдинскийтъ полкъ. Подъ Пиротъ, при „Кель-ташъ," на 15-й Ноемврий — послѣдний день отъ войната, е настѫпилъ и послѣднийтъ часъ на Загорски. Трагически е билъ, расказватъ, този моментъ и не само до толкози по своя ужасъ, а и чудно съвпадение. На мръкване, почти къмъ края на сражението, всичко било утихнало и само тукъ-таме се дочували отдѣлни пушчени гърмежи. Артиллерийскийтъ бой, отдавна вече билъ прѣстаналъ и всички мислѣли, че противника е далечъ съ своята артиллерия. Въ това именно врѣме, зачуло се фучението на единственната и послѣдня неприятелска граната, която, като че нарочно била избрала своята жертва. Тази жертва е билъ наший юнакъ, когото, зловѣщата граната, сполучила право въ половината, като и распокѫсала на парчета. . . . .

Не трѣба, мислимъ, да се говори повече,

за това чудно съвпадание; ще споменемъ само, че събранитѣ останки на злочестий герой, сж закопани близо около мѣстото при убиването му — при „Кель-манъ."

Тый съзнателно и геройски е довършилъ днитѣ си Загорски, като е останалъ и до послѣдний си часъ: твърдъ, гордъ и самолюбивъ за своето собственно достоинство. Не билъ той, и безъ особенни чувства къмъ отечеството и начетавното се движение по съединението. Като истински патриотъ, той, горещо е чувствувалъ въ душата си, народното движение, свидѣтель на което е послѣдното му писмо, което ний излагаме въ венчката му цѣлость, като съ това и завършваме неговата биография.

Ето какво е чувствувалъ и писалъ Загорски, на 12-й Септемврий 1885 год.

„Приятели ми родители!"

„Писмото Ви получихъ и съдържанието му разбрахъ. Благодаре Ви, най-покорно, за родителскитѣ грижи, гдѣто сте ми дали таквази отхрана. Гордѣйте се и се радвайте, че сте отгледали синъ, който се рѣши вече, да умрѣ на бойното поле, съ сабля въ ржка, за милото си отечество и за съединението на Сѣверна и Южна България, въ една държава. Повторямъ Ви и покорно моля, да се радвате, ако ма сполети нѣкой нещастие на бойното поле; но още по-голѣма трѣба да Ви бжде радостьта, като чуйте, че азъ съмъ умрѣлъ

на полето. Другаритѣ ми, ще Ви раскажетъ, какъ и съ какво геройство съмъ се борилъ съ врагътъ.“

„На 9-й Септемвий сутриньта, за насъ доде телеграма отъ Н. ВИСОЧЕСТВО, да ни произведжтъ въ *портупей-юнкери.* Сега вече утиваме по дружинитѣ и отъ тамъ ще заминемъ за Кюстендилъ, на македонската граница, да чакаме съ нетърпение, наший заклѣтъ врагъ. Въ сжббота сме въ Видинъ и въ недѣле тръгваме за турската граница.“

„Жалко ми е, че не ще можемъ да се видимъ, за послѣденъ пжть, но що да правимъ, сждбата е така рѣшила. Не се грижете за нищо, Богъ е съ насъ и ще ни помогне да се върнемъ побѣдители. Тогазъ, като се видимъ, ще Ви раскаже на дълго за всичко.“

„Поздравете всички роднини, братя, сестри и съсѣди.“

„Сбогомъ майко, сбогомъ тейко; сбогомъ братя и сестри; сбогомъ родно огнище, гдѣто съмъ порасналъ; Сбогомъ отечество и ти Карлово, гдѣто съмъ първа кърма засукалъ; сбогомъ, сбогомъ, сбогомъ. . . . . .“

„Простете ми, мили родители, ако нѣщо съмъ Ви прѣгрѣшилъ. Не могж повече да пишя, че тжгата ми надви и ржката ми непуска перото.“

„Съ сърдеченъ поздравъ, Вашъ синъ, портупей-юнкеръ Г. Загорски.“

—⁂—

Подиръ всичкото изложено, считаме за необходимо да кажемъ, че въ събранитѣ свѣдения, безъ съмнение ще се намѣретъ нѣкой повѣрности. Но съ заявяване на това, ний не искаме да молимъ снисхождение у благосклонние читатель; нашето намѣрение въ този случай е, да приканимъ всички близки познайници и съучастници на покойнитѣ, на които е мила памятьта за загинжлитѣ юнаци, да се притекжтъ и исправетъ или допълнетъ това, което е испуснато или изложено не вѣрно.

За не лишне считаме да споменемъ въ този случай и за това обстоятелство, какъ много нжти, даже и при най-старателно испитване, вмжкването на грѣшки е неизбѣжно. Причини за това има много, но най-главната бѣ, крайно ограниченото число на офицеритѣ въ нашитѣ роти, прѣзъ врѣме на войната. Единствени очевидци на всичко сж били войницитѣ — повечето неграмотни; а всѣкой знай, какъ неграмотенъ човѣкъ си припомне събитията. По тези причини, ний, много

пъть влизахме въ голѣми недоумѣния, като чувахме нѣща, указвани отъ очевидци, но противорѣчащи на други, на даже и на официялнитѣ документи на войната. Не малка услуга, въ този случай, ще стори Г-нъ К. К. за когото споменахме въ прѣдисловието и книжката на когото ще очакваме да видимъ съ нетърпение.

По поводъ на всичкото горѣизложено, ще кажемъ нѣколко думи още и за портретитѣ на загинжлитѣ юнаци.

Нѣкои отъ тѣхъ, а именно на подпоручицитѣ: Бобева и Цанкова, макаръ и да имахме и въ други видъ (офицерска форма), прѣдпочетохме приложенитѣ, като най-вѣрни. Въобще въ този случай, ний се придържахме единственно, щото чертитѣ на лицето въ портрети да сѫ вѣрни, съ което, всѣкой вѣрваме ще се съгласи, тъй като формата, споредъ насъ, е второ степенно нѣщо. По сѫщитѣ тѣзи причини се отказахме и отъ мисъльта, да прѣработваме подобни портрети въ офицерска форма, което бѣше твърдѣ лесно, но за това — прѣправено.

Колкото за портретитѣ на подпоручицитѣ: Тодорова, Стоянова и Кочева, тѣ, като произведени почти въ прѣдвечерието на войната и веднага распратени по полковетѣ, не сѫ съумѣли не само да се фотографиратъ въ офицерска форма, но — да помислетъ може би и за много други нѣща.

На свърш[illegible], считаме за свещенна обязанность да изкажемъ своята дълбока благодарность къмъ тѣзи отъ роднинитѣ и приятели — съучастници на загинжлитѣ юнаци, които не оставихж безъ внимание това, за което ги молихмъ.

Най-послѣ, молимъ г. г. читателитѣ, да ни извинетъ за тѣзи грѣшки, които може да сж се вмжкнали не по наша вина.

Д.

HARVARD

СЪДЪРЖАНИЕ.

	Стр.
Прѣдговоръ	III
Флигель-адюлантъ капитанъ Маринковъ	3
Капитанъ Данаджиевъ	17
Капитанъ Златевъ	25
Поручикъ Загорски	35
Подпоручикъ Ангеловъ	45
Подпоручикъ Бобевъ	61
Подпоручикъ Халачевъ	67
Подпоручикъ Сокеровъ	75
Подпоручикъ Папанчевъ	77
Подпоручикъ Цанковъ	85
Подпоручикъ Еневъ	89
Подпоручикъ Тодоровъ	95
Подпоручикъ Стояновъ	109
Подпоручикъ Кочевъ	113
Портупей-юнкеръ Каловъ	119
Портупей-юнкеръ Ботйовъ	123
Портупей-юнкеръ [illegible]ски	127

)R2027
)22
890a

STANFORD LIBRARIES
To avoid fine, this book should be returned on
or before the date last stamped below

DR 2027 .D22 1890a
Portreti i kratki biogrAMA5757
Hoover Institution Library
3 6105 082 406 542

DR 2027
D22
1890a